Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST"

ADRES VOOR REDACTIE EN ABONNEMENTEN:
Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag
Telefoon 14519, Postgiro 14574

HOOFDVERTEGENWOORDIGER IN NED.-INDIË:
Mr. K. FAUSER, Tandjong Balei, Sumatra's Oostk.

Opgericht 21 Maart 1900
door Kolonel
G. E. V. L. VAN ZUYLEN

„Het Koloniaal belang is
een algemeen
Nederlandsch belang"

ADRES VOOR ADVERTENTIËN:
N.V. Drukkerij Ten Hagen, Nobelstraat 20, Den Haag
Telefoon 11987 en 11988, Postgiro 17280

BIJ CORRESPONDENTIE DEN NAAM VAN HET BLAD
TE VERMELDEN

DIT BLAD LIGT TER RAADPLEGING EN LEZING OP DE LEESTAFELS DER OOST- EN WEST-INDISCHE MAILBOOTEN EN DER VOORNAAMSTE SOCIETEITEN, HOTELS, CAFE'S EN LEESINRICHTINGEN, ZOOWEL HIER TE LANDE ALS IN OOST- EN WEST-INDIË

INHOUD: Ramp-Sumatra. Ingekomen gelden van 8 tot en met 14 Aug. 1926. — De Padang-Collecte te 's-Gravenhage. — Een waardeerend oordeel over het Bestuur van Ned.-Indië. — Indische Bedestonden, door S. Kalff (slot). — De teruggave onzer Koloniën door Engeland, door H. A. Ritter (II). — Uit de geschiedenis van Suriname, door v. d. B. — Van Week tot Week. — Persoverzicht uit de Ind. Bladen: I. Uit de Eur. Pers. II. Uit de Inl. Pers. III. Uit de Chin. Pers. — Oost- en West-Ind. Literatuur-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Uit den Verren Vreemde. — Berichten der Afdeelingen: Leiden. — Mededeelingen: I. Van het Dag. Bestuur, II. Van de Redactie, III. Van het Informatie-Bur. — Mutatiestaat van 11 tot 18 Augustus 1926.

Ramp-Sumatra.

Ingekomen gelden van 8 t/m. 14 Augustus.

Vorige verantwoording	ƒ 1439.50
Mevr. G. W. v. B. J., Den Haag (per wissel)	„ 25.—
J. H. D., Den Haag (Giro)	„ 25.—
M. S., Den Haag (Giro)	„ 10.—
J. D. v. K. V., Den Haag (Giro) . . .	„ 25.—
Totaal t/m. 14 Aug.	ƒ 1524.50

De Padang-collecte te 's-Gravenhage.

Blijkens eene voorloopige mededeeling in de dagbladen, heeft de straat- en huizencollecte gehouden te 's Gravenhage op Zaterdag 14 dezer, ruim 25 duizend gulden opgebracht, waarin begrepen enkele belangrijke stortingen in eens.

Over dit resultaat is men eigenlijk niet voldaan.

Het „Vaderland" bijv. schrijft:

Ieder weet, dat Indië ons door de crisis hielp. En daarom hadden wij zoo graag gezien, dat Nederland uit erkentelijkheid de Padangramp had opgeknapt voor het leeuwendeel.

't Gaat niet aan — zooals we telkens hoorden met naam-noeming er bij — te zeggen, dat de cultuurmenschen 't maar moeten doen.

Ongetwijfeld verdienden zij in Indië vermoedelijk het meest, maar zij hebben er ook in het zweet huns aanschijns voor gewerkt. Bovendien kan men hun o.i. gerust overlaten wat zij zich schuldig achten te doen. Laten die heeren persoonlijk het best gevaren zijn bij Indië's bloei, ieder weet, dat ten slotte heel Nederland voor een goed deel door Indië bestaat.

Hoe dit zij, wij hopen en verwachten, dat in ieder geval nog vele na-bijdragen zullen bewijzen, dat den Haag, zóó bijzonder bij Indië betrokken, haar Nederlandschen plicht begrepen heeft.

De Nederlandsche Collecte moet voor de Padangsche slachtoffers een boodschap van blijde troost worden."

Met volle instemming sluiten wij ons bij deze woorden aan en brengen intusschen warme hulde aan allen die zich belangeloos gegeven hebben — dames en heeren collectanten, muziekgezelschappen enz. — om de collecte behulpzaam te zijn.

Hoe schril en diep beschamend tevens steekt hierbij af het volgende door ons persoonlijk, op het wandelhoofd (de Pier) te Scheveningen, waargenomen feit.

Nadat vanaf het podium in de rotonde bekend was gemaakt, dat eenige dames-collectanten zouden rondgaan bij het publiek, maakten de aanwezigen aanstalten hun liefdegaven te offeren en openden zich ook de beurzen van een in onze onmiddellijke nabijheid gezeten tweetal klaarblijkelijk *Indische* heeren, vergezeld van twee dito j[illegible] elegant gekleede dames. De ééne heer bracht *dubbeltje* te voorschijn; de andere diepte *vijf* [illegible]*ten* op. Toen de collectante — met vriendelijk [illegible] wel zeer vermoeid uiterlijk — naderde, verd[illegible] een der heeren ijlings, het dubbeltje op het ta[illegible] achterlatend; de tweede deponeerde zijn gift [illegible] vijf losse centen in het busje der collectant[illegible] bedong voor zich en de twee dames ieder een [illegible]je, als bewijs dat ook zij hunne gave geofferd [illegible]den! Het gevaar geweken zijnde, keerde de [illegible] genoemde terug; diens dubbeltje was echter in[illegible]dels in het bezit gekomen van den vijf-centen-[illegible] heer, die tot de dames zei: „dat zal ik nou [illegible] in mijn zak stoppen", door welke handeling [illegible] Padang-collecte dezen „weldoener" nog een [illegible]vere winst van vijf cent heeft opgebracht!

Na lustig het door de aanwezige muziek [illegible]zette „Wien Neerlandsch bloed" en het oude [illegible]helmus te hebben medegezongen, verdween he[illegible]zelschap uit onze oogen, doch niet uit onz[illegible]dachten!!

Een waardeerend oordeel over h[illegible] Bestuur van Ned.-Indië.

Dezer dagen werd ons toegezonden een uitk[illegible] van een artikel uit de „New York Times", ge[illegible] „Dutch and American colonial methods". N[illegible]wezen te hebben op de opdracht door den P[illegible]dent der Ver. St. Coolidge verleend aan ko[illegible] Thompson om in de Philippijnen een onderzoe[illegible] te stellen naar den toestand waarin deze eilan[illegible]groep en haar bewoners zich bevinden, zeg[illegible] schr. van het artikel o.m.: 1)

„Toen kolonel Thompson, bijzonder afg[illegible]digde van president Coolidge, in Manilla aan[illegible]stapte, verklaarde hij dat het mogelijk was d[illegible] ook Java en andere Ned.-Indische eilanden zo[illegible] zoeken, om te trachten de methoden te verge[illegible] die de Hollandsche regeering in deze koloniën [illegible]paste met die welke door de Amerikaansche r[illegible]ring in de Philippijnen worden gevolgd. Deze [illegible] zou al buitengewoon wenschelijk zijn. Ofsc[illegible] niet uit het oog mag worden verloren dat de [illegible]landers al sedert drie eeuwen in het bezit zijn [illegible] hun Oost-Indische koloniën, terwijl wij niet l[illegible] dan vijf-en-twintig jaar in het bezit zijn va[illegible] Philippijnen, zijn toch de problemen waar [illegible]ver zij zich gesteld zagen vrijwel gelijk aan d[illegible] nu op te lossen hebben. Buitendien kunnen w[illegible] hun langere ervaring profiteeren. Het volk [illegible] Philippijnen, evenals dat van Java en vele a[illegible] deelen van Ned.-Indië, is voor een groot deel [illegible] Maleische afkomst. De eilanden, die zij bew[illegible] toonen veel overeenkomst met elkaar in kl[illegible] en met hetgeen zij op landbouwgebied voor[illegible]gen. De grondslag der Hollandsche en A[illegible]kaansche problemen zijn dus gelijk. Het gr[illegible] verschil tusschen de volken der Philippijnen e[illegible] der Hollandsche koloniën, is dat van den godsd[illegible] en der cultureele traditie. De Hollanders he[illegible] voor zoover dat mogelijk was, geregeerd do[illegible] hulp in te roepen van de inlandsche vorsten[illegible] schoon zij de strengste gehoorzaamheid eis[illegible] hebben zij toch nooit de inlanders gedwongen [illegible] Hollandsche regeeringssysteem te aanvaarden [illegible] schoon zij bij officieele gelegenheden op ce[illegible]niën hebben gestaan, hebben de Hollanders [illegible] toch altijd voorzichtig op den achtergrond [illegible]den, wel streng maar toch tactvol heerschend[illegible] daarentegen, hebben naar de Philippijnen ee[illegible] van regeering overgebracht die het geheele sy[illegible] van onze constitutioneele regeering bevat. Wi[illegible]ben voor ons zelf nooit de officieele pracht [illegible]langd waar het Oostersche hart zulk een behag[illegible]

1) We volgen de vertaling in het „Vaderland", [illegible] blad blijkbaar eveneens het artikel ontving.

...dt, en toch hebben wij dikwijls tactloos en zonder consideratie geheerscht. De Hollanders hebben ...n inlanders die een opvoeding wenschten te ...ben, een goede opvoeding gegeven en hebben het ...er onderwijs in de eigen talen doen geven. Wij ...ben getracht het Engelsch tot de taal der Philippino's te maken en gebruiken die taal zelfs wanneer wij kleine kinderen, die er geen woord van ...nen, onderwijzen.

De resultaten zijn zoodanig dat het geraden zou ...n ons geheel koloniaal systeem te herzien. De Hollanders regeeren over een enorm rijk, dat zich ...r lengte van drie duizend mijl van den Indischen Oceaan tot de Australische kusten uitstrekt. Niet ...chts is het volk van Ned.-Indië tevreden, maar ...t is welvarend, wat ook gezegd kan worden van ...e Hollandsche kooplieden en van de Hollandsche Regeering. Wij hebben in de Philippijnen meer ge...ken dan wij teruggekregen hebben. Er heerscht ...n voortdurende ontevreden geest en wat zaken...en betreft, dat is vrijwel tot een dood punt ge...men.

„Zou het mogelijk zijn dat gebrek aan ondervinding alleen oorzaak zou zijn van onze moeilijk...den?"

Indische Bedestonden

door

S. KALFF.

(*Slot*).

De bedestonden werden 't meest gehouden in de ...landsche Kerk, beschreven als „een kostbaar ...tkantig gebouw met een open koepel, die op ...t steene pylaaren rust". Het gebouw had dan ook ... een half millioen gekost; de vijf koperen ...onen waren alleen reeds met 5000, het orgel met ...n 14000 rijksd. betaald. Voorts had men nog de ...steelskerk, de Hospitaalskerk, de Luthersche ...rk, de Portugeesche Buiten- en de Portugeesche ...nenkerk. Daar leidde de prediker, in mantel ...et bef, het sermoen in met den aanhef: „Waarde ...hertelyk geliefde hooreren!" Als rhetorische ver...ringen werd in zijne rede nog gewag gemaakt ...n profeten als van „de vroome en graag-getrouwe ...odsman", van eene Voorzienigheid welke men door ...rige smeekingen ging „aanschreyen", van ge...ofsgenooten over welke eene „graauwigheid" ver...reid werd, enz. Een realistische prediker verge...ek de zonde eens bij het gat in een kous, eerst ...lein, maar spoedig grooter wordend; bij den Indischen prediker had dit gat afmetingen bekomen, ...elke twijfelen deden aan de mogelijkheid van ...eparatie. „Wij liggen, o God, in onze schaamte, en ...nze schande overdekt ons. Onze zonden, onze ondankbaarheid, onze ongerechtigheden van ongodsdienstigheid, trotsheid en weelde hebben hierom ...ene scheiding tusschen U en ons gemaakt". Van ...aar de rechtmatige toorn des Heeren, makende ...dat wij van veele onzer gewenschte dingen reeds ...eroofd worden en het te duchten is dat Gij, tot een ...geheele verwoesting, door de gemaakte bresse zult ...nkomen".

Dit doelde op het verlies van schepen en kolo...n, en het gevaar, 't welk dreigde van den kant ... Engelschen. Achter den Britschen „Union Jack" ...toonde zich voor het oog des geloovigen duide...ijk de roede des Heeren. Doch nevens den boete ...eeg ook de danktoon op uit deze oude predika...ien. „Hij straft ons, maar naar onze zonden niet" ... dien psalmregel had de orthodoxe godsdienst...eraar vast in 't hoofd. Er was soms een zilveren ...nd aan de wolk te onderkennen, een blinkende ...oom waarvan de goddelijke genade afscheen, en ...e prediker ontboezemde zich:

„Want daar de Heer elders, in een ander wereld-deel, onze weerloose en van het uytgetogen oorlogszwaard onbewuste bezittingen in hunnen slaap door den vermetelen en onedelmoedigen vijand liet overrompelen, waardoor zij onder den stok des drijvers moesten zuchten, daar heeft het der Voorzienigheid behaagd om ons die treurige maare zo tijdig, zo ter goeder uure te doen aanbrengen, opdat wij, door een zorgvuldig gebruik van die middelen, welke hare goedheid ons nog gelieft te schenken, ons zooveel mogelyk zouden in staat stellen om onzen wreveligen tegenpartyder het hoofd te kunnen bieden".

't Was een zinspeling op de vermeestering van het eiland St. Eustatius. De Engelschen hadden deze bezitting reeds overvallen en genomen nog vóór dat de Hollandsche autoriteiten het bericht van de oorlogsverklaring hadden ontvangen. En wanneer de gouverneur der Kaapkolonie, baron van Plettenburg, dat bericht niet ijlings met een snelzeilend scheepje naar Batavia had laten overbrengen, zoo had de regeering aldaar niet bijtijds hare maatregelen voor de defensie kunnen nemen. De prediker, op zulke gevaren duidende, vond daarin tevens aanleiding tot zijne strafrede, dat zoovelen in den lande den eeredienst des Christendoms op zij schoven voor den eeredienst des vermaaks. Voorts om zijn tekst te kiezen uit het Boek Jesaja:

„Ende te dien dage zal de Heere, de Heer der heirschaaren roepen tot geween, en tot rouwklage, en tot kaalheid, en tot omgordinge des zaks — Maar ziet! daar is vreugde ende blijdschap met runderen te dooden ende schapen te keelen, vleesch te eeten en wijn te drinken, ende te zeggen: laat ons eeten en drinken, want morgen zullen wij sterven".

De eerste bedestond, nadat de tijding van den oorlog met Engeland bekend was geworden, zou onder ds. Vermeer op den 2den Januari gehouden worden, hetgeen echter samenviel met de (wereldsche) Nieuwjaarsviering. Het aloude gebruik wilde, dat op dien dag de gouverneur-generaal de leden der Hooge Regeering en andere notabelen ten zijnent noodigde, waar dan geschranst en gepooierd werd, en de avond doorgebracht met muziek en dans. Ook met den bijbel; maar den bijbel met 52 bladen. Nu hadden de kerkeraad en alle rechtzinnigen verwacht dat, ter wille van dien eersten bedestond, de banale feestviering zou zijn uitgesteld tot den volgenden dag, maar de gouverneur-generaal mr. A. W. Alting, had daarvoor geene termen gevonden. Het feest was doorgegaan en — *qualis rex, talis grex* (zoo de koning, zoo de menigte); het gevolg was geweest dat die bedestond bijster slecht bezocht was geweest. Men ging liever nontonnen (toekijken) bij het huis des maaltijds dan bidden in het huis Gods.

De woorden van Jesaja waren hier te zeer van toepassing op de feestvierenden in de generaalswoning en op de vermaaklievende burgerij, dan dat bij de eerstvolgende gelegenheid de prediker ze niet herhaald zou hebben. En in verband daarmede de schare aldus gekapitteld:

„Ongelukkige, wellustige stervelingen, die hunnen buyk tot hunnen God maakten en zig vrede beloofden, ofschoon zij naar het goeddunken van hun weeld'rig hart voortwandelden. Ach, mijne dierbaare Land en Kerkgenooten! Ach, mijn Batavia! hoe zou het bij de overpeinsing dezer woorden van den propheet mijnen geest niet verkwikt hebben, indien ik in dezelve uwe echte gedaante, uwe waare gesteldheid niet had moeten aantreffen! Dan, helaas! hoe grieft het mij dat ik in dit akelig schilderij der goddeloose Joden bijna geen éene trek vinde, die uw gedrag in deezen tijd niet allerlevendigst afmaalt. Geven veelen, waarvan men meer ernst en voorbeeldigheid vooral in deeze dagen moest verwachten, zig niet aan allerlei zorgeloos- en wellustigheid over, en aan de buitensporigste

vrolijkheid; vermeerderen zelfs zommigen onder ons hunne ijdele vermaken niet meer dan te voren? Wat invloed hebben dan alle vermaningen, alle bedreygingen, die ons van Godswege gedaan worden?"

Helgeen de spreker met die „vermeerdering van ijdele vermaken" bedoelde, behoefde niemand duister te zijn. 't Was het kort te voren opgerichte tooneel van Jan Bouhon, dat reeds bij de invallende Nachtmaalsviering tijdelijk geschorst was, zonder twijfel ten verzoeke van den kerkeraad. Bouhon had deze lastgeving aan zijn publiek medegedeeld, met de schampere toevoeging: „Want andere Luiden moeten ook haar tijd hebben om te speelen." Twee leden van den kerkeraad, die deze „blasphemie'" gehoord hadden (zij waren dus ook in het theater geweest!) brachten deze woorden over. De kerkeraad, oordeelende dat hier de eer van den godsdienst was aangerand, richtte daarop tot de regeering het verzoek om dezen ongodist den mond te snoeren. Vooreerst kwam hij er met eene boete af, totdat het in 1781 aan zijne kerkelijke tegenstanders gelukte het besluit uit te lokken, 't welk hem noodzaakte de kraam te sluiten. Evenwel zouden alle bedestonden en boetredenen niet bij machte zijn om de muze Thalia van den Indischen grond te bannen, en bekeerden ook de machthebbers zich eerlang tot de opvatting van Huygens:

Verbiedt men oud en jongh Comediën te sien,
Soo moght men ze meteen de wereld wel verbiên;
Of, soo m'haer 't leven gunt, behoort men last te geven,
Dat elck met d'oogen toe, of 's nachts alleen moet leven.

Metzlar's *Bedestonden* weerspiegelden herhaaldelijk de gebeurtenissen van een onrustigen tijd; en zelf zou hij, bij zijn terugkeer naar 't vaderland, ondervinden welke lijfsgevaren de maandenlange reis via de Kaap destijds meebracht. In 1783 was hij, na een negenjarig verblijf te Batavia, gerepatrieerd met het schip *Java*, te zamen met zijn vrouw Petronelle Weppelman en met den raad van Indië J. C. M. Rademacher. Met dezen was hij van nabij bekend, want hij was secretaris van dat Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, waarvan Rademacher de stichter was. De kerkeraad gaf hem een loffelijk getuigschrift mee naar 't vaderland, 't welk door Metzlar werd opgenomen onder de aanhangsels van zijne *Bedestonden*. Deze getuigenis stelde o.a. vast, „dat zijn Eerw. gedurende bijna neegen jaren, van den dag af dat hij in Asia gekomen is, als een kundig, getrouw, ijverig en godvrugtig Evangeliedienaar onder ons verkeerd heeft, 't woord der waarheid regt snijdende en de gemeente met een voorbeeldigen wandel stigtende, zoodat zijne roerende preediking en godvrugtige zeeden aller hoogagting aan zijn Eerw. bedieninge snoerden."

Zulke van kerkelijken honigzeem overvloeiende testimonia waren destijds niet zeldzaam, vooral niet voor vertrekkende leden van den kerkeraad die ze te boek stelde. Men gaf ze hun mee als eene conventioneele aanbeveling voor de broederen in 't vaderland. De reis zou intusschen een noodlottigen afloop hebben, want nog voor dat de *Java* de Kaap bereikte, werd plotseling amok gemaakt door een bende Chineesche schavuiten, die tot het scheepsvolk behoorden. Zij overvielen de argelooze passagiers en de scheepsofficieren, die zich aan dek bevonden, op den avond van den 24 Dec. 1783 en richtten onder hen een waar bloedbad aan. Radermacher en Metzlar's vrouw behoorden onder de slachtoffers; hij zelf ontkwam ternauwernood. Het scheepsvolk werd de misdadigers, vijfentwintig ongeveer, eindelijk meester en zette allen overboord. Bij aankomst aan de Kaap zou hun toch de galg gewacht hebben. In zijne intreerede voor de gemeente te Beusichem gaf Metzlar (die gedurende het verblijf aan de Kaap hertrouwd was met Aletta Margaretha van Kervel) een overzicht van zijn levensloop, en ook van het bloedig incident in volle zee. „Vergt mij niet," zoo voegde hij de gemeente van zijne nieuwe standplaats toe, „dat ik die gebeurtenis hier voor uwe oogen in al haare akelige trekken ga schilderen; zij wierden, naar mijn eigen opstel, door de openbaare nieuwspapieren egt rigt. Het vinden, het inkisten, het overboord ze van mijne tedere echtgenote, mijn G d, welke a lige, welke hert-toewringende verrigtingen! Da schuyve voor dit treurtoneel een gordyn."

Behalve zijne *Bedestonden* gaf hij in Neder nog in 't licht, als vrucht van zijn ouderdom, *lotgevallen ter zee en bedrijven op Batavia in d der voormalige O. I. Comp.* Hij stierf in 1824 emeritus, in den ouderdom van 73 jaren. En zo inderdaad de getrouwe arbeider in den wijng des Heeren was, aan wien de Bataviasche ke raad zoo uitbundigen lof toezwaaide, dan was 't minst aan geen onwaardige besteed de getuig van de eerwaarde broederen predikanten, die scheidenden ambtgenoot toewenschten:

„Dat hij, na een grijzen en geheiligden ou dom, zijnen loop voleind en het geloof behou hebbende, die eeuwig flonkerende krone der r veerdigheid moge ontvangen, waarop alle Gods trouwen staren, om te blinken gelijk de ster eeuwiglyk!"

Uit de geschiedenis van Suriname

Van het begin der 17e eeuw af tot het tijd waarop de Hollanders zich in Suriname vestig is dit land afwisselend door de Engelschen en Franschen bewoond geworden. David Peter Pieter de Vries, een Hollander trof in 1634 aan Suriname-rivier verscheidene woningen aan w de Britsche Kapitein Marshall met 60 zijner la genooten er gebouwd hadden. Het is niet beken de aanvankelijke (mislukte) tabaksaanplant wel andere oorzaken de Engelschen bewogen ben Suriname te verlaten; wel staat het vast reeds in 1640 de Franschen het land bezet ha De ongezonde lucht evenwel, tengevolge der vuldig voorkomende schadelijke dampen, het oor doordringbaar oerwoud en de vele hevige zie der inboorlingen deden de Franschen beslu Suriname weder te verlaten. De Engelschen na nu de gelegenheid waar het land wederom in b te nemen. Lord Willoughby zond er een schip h men ving aan handel te drijven met de wilde boorlingen, waardoor allengs de grondslag ge werd voor een kolonie waarheen Willoughby in 1652 zich begaf. Twee jaren waren nauwel verloopen of de Franschen zochten wederom hu oude vestiging op, daartoe gedwongen door de woners van Cayenne, ze bleek evenwel voor verloren te zijn. De Engelschen hadden zich te vast genesteld en de door de Franschen spronkelijk aangelegde forten te zeer versterkt dat hunne verdrijving door de Franschen mog geweest ware. Aan den oever der Suriname-r telde men toen 350 Engelschen of blanken woningen welke over eene uitgestrektheid van dan 25 mijlen van de uitmonding der rivier af spreid lagen.

Tabaksaanplant en houtkap schijnen toen to voornaamste bezigheden der Engelschen behoo hebben. Dieper landwaarts in, aan de Commew bevond zich een Hollandsche loods, van waaru Hollanders met de Indianen handel dreven. loughby, die tot dusver alles in het werk ge had wat voor Suriname met mogelijkheid kon daan worden, vond in 1662 aanleiding om bemoeiingen met de kolonie opnieuw verder u strekken. Karel II van Engeland n.l. stond aan

[1]) Dit opstel is de vrije vertaling van het ho Geschichte Surinams, voorkomende in het boe „Geschichte des Holländischen Handels, nach L Hollands Rijkdom," bearbeitet von August Ferd Luder, Ordentl. Professor der Geschichte und p tik am Herzoglichen Kollegium Karolino in schweig (Leipzig, 1788 bei Siegfried Lebrecht Cru Het opstel behelst voornamelijk de geschiedenis en toestand der kolonie in het laatste kwartaal de eeuw.

en aan Laurens Hide 't land in eigendom af en sedert dien nam Suriname in bloei toe. In 1665 was Suriname al een aanzienlijke kolonie; reeds bestond er, 5 Engelsche mijlen van de monding der rivier af, het welvarende dorp Fort en 20 mijlen hooger op, een kleine stad Teorarica. Veertig tot vijftig suikerplantages namen langs den oever der rivier ongeveer 30 Engelsche mijlen in beslag, terwijl de gezaghebber der kolonie, de raad en de kolonisten een vrij aanzienlijke burgerij vormde, welke zich naar Engelsche wetten en gebruiken voegde. Zoodanig was de toestand in Suriname toen Karel II in 1666 besloot om de Hollanders uit West-Indië te verdrijven. De Zeeuwen waren de eersten die toonden voor geweld niet te zullen bukken, maar integendeel, van zins om de Engelschen te verjagen. In den winter van datzelfde jaar nog rustten zij drie oorlogschepen uit onder bevel van den Kapitein Abr. Krijnssen. Na een voorspoedige reis kwam Krijnssen voor Suriname, stevende tot vlak bij de Engelsche vestiging en maakte er zich stormenderhand van meester en dientengevolge van de gansche kolonie. De eigenaren der suikerplantages langs de oevers der Surinamerivier en der Commewyne moesten den eed van trouw zweren aan de Staten van Zeeland; zij die zulks weigerden, verloren hun eigendommen en werden bovendien nog gedwongen tot levering van 100.000 pond suiker.

Heeren en meesters van Suriname zijnde, stelden de Staten van Zeeland nu een Gezaghebber aan en lieten een bezetting van 120 man in de vesting leggen tot verdediging der kolonie, welke men den naam van Zeelandia gaf. De Staten van Zeeland behielden Suriname tot den vrede van Breda; in 1682 werd het land, met toestemming der Generale Staten, afgestaan aan de West-Indische Compagnie voor een som van *f* 320.000.

De Generale Staten verleenden aan die Compagnie een octrooi, hetwelk tegelijkertijd een soort van grondwet voor de kolonie bevatte, welke, in menig opzicht, voor den handel en de scheepvaart der Republiek van onschatbare waarde geweest is. In het uit 32 artikelen bestaande octrooi was, zoowel voor het belang der Compagnie als voor de veiligheid en het welzijn gezorgd van hen die of reeds in Suriname woonachtig waren, of zich later er zouden neerzetten.

De Compagnie was verplicht, de nieuw aangekomenen zoowel als de oude ingezetenen met al wat in haar vermogen was te helpen en tegemoet te komen en ervoor te waken, dat de kolonisten, eenmaal tot welvaart gekomen, niet uitgemergeld werden door hooge belastingen.

Een heffing van *f* 3.— van elk last van de in de haven van Suriname binnenloopende of uitvarende schepen, een hoofdgeld van 50 pond suiker, jaarlijks aan iederen inwoner, zonder onderscheid, opgelegd en een derdehalf van 100 der waarde van de uitgaande en inkomende handelswaren, als openbaar weegloon, was alles wat, volgens het octrooi, de Compagnie mocht opvorderen; daarentegen was zij gehouden alles te doen wat tot onderhoud, beveiliging en verdediging der kolonie noodig was, terwijl het aan alle bewoners der Republiek toegestaan werd zich naar Suriname te begeven om er handel te drijven, mits zij hunne waren van Suriname rechtstreeks naar Holland zouden verschepen en de belastingen waren voldaan. Aldus was Suriname onder 't beheer der West-Ind. Compagnie gekomen, maar de kolonie verkeerde nog geenszins in die gelukkige omstandigheden, welke der Compagnie eenige aanmerkelijke voordeelen in het vooruitzicht stelden. Al spoedig bleek het, dat aan de kolonie nog groote geldsommen zouden moeten worden ten koste gelegd, aleer zij der Compagnie de vruchten zou schenken, welke haar bloei, maar eerst in de toekomst, beloofde. Ja, zelfs in die mate zag de Compagnie eerlang zich met schulden bezwaard, dat zij, om althans iets te behouden, tot het besluit moest komen om $^2/_3$ van Suriname te verkoopen. Een derde kocht Amsterdam, het andere derde deel Cornelis van Aerssen, heer van Sommelsdijk, voor een prijs welke volmaakt in overeenstemming was met dien, welke de Compagnie voor het geheel betaald had. De stad Amsterdam, de familie van Aerssen en de West-Indische Compagnie vormden nu te samen als eigenaren de Maatschappij Suriname, welke onder het oppertoezicht stond van de Generale Staten.

Deze nieuwe Maatschappij (Geoctroyeerde Sociëteit van Suriname) bleef tot 1770 bestaan, toen verkocht de Sommeldijksche familie haar aandeel aan de stad Amsterdam en aan de West-Indische Compagnie, die nog heden Suriname in bezit hebben.

(Wordt vervolgd.)

De teruggave onzer Koloniën door Engeland

door

H. A. RITTER.

II.

(1824).

De meening dat, door het tractaat van 13 Augustus 1814, onze verhouding als koloniale mogendheid tot Engeland voldoende was geregeld, bleek reeds spoedig *niet* door de feiten bevestigd. Zeker — ons was gelegenheid gegeven om opnieuw te beginnen, maar reeds van den aanvang af was 't duidelijk dat de Engelschen slechts noode volvoerden, wat hunne Regeering met de onze was overeengekomen. Vooral dat Java verloren ging was voor sommigen hunner een bittere pil. Vooral voor Raffles. Deze beweerde — evenwel zonder grond [1]) — dat als de brieven, die hij als Luitenant-Gouverneur naar Engeland geschreven had, daar maar gelezen waren — hij vond er later vele ongeopend terug — *er nooit sprake van de teruggave van Java zou geweest zijn.*

Een relaas te geven van al het gebeurde, zou onmogelijk zijn. Wij moeten daarom volstaan met de aanstipping van het voornaamste.

Reeds aanstonds bleek het dat de terug te geven koloniën in hoogst ongunstigen toestand verkeerden; iets waarbij sterk afsteekt de zorg door de Engelschen besteed aan die koloniën, die het in 1814 *niet* wilde teruggeven. Bovendien, bijna iedere bepaling van de „conventie" van 13 Aug. 1814 had bij de uitvoering moeilijkheden opgeleverd.

Zoo was het Fendall, de opvolger van Raffles, die de overgave van Java wegens formeele redenen net zoo lang uitstelde tot hij nog in staat zou zijn een belangrijke belasting: de z.g. Macassaarsche Post te innen. Raffles zelf weigerde Billiton af te staan. Onze etablissementen op de Westkust van het vaste land van Indië kregen wij niet terug, zonder verlies van belangrijke voorrechten. Een van de meest onaangename voorvallen was het verzet van Raffles, *die Nederland volstrekt vijandig gezind was*, bij de overgave van Palembang. De eischen, die hij daarbij stelde, waren ongerijmd en in hooge mate voor ons schadelijk. In 1819 moest Raffles, die ook tegen de overgave van de Lampongs onverwachte bezwaren uitte, door het Engelsche opperbestuur in Bengalen gedwongen worden het tractaat van 1814 volledig uit te voeren. Hij kreeg zelfs een openbare berisping. Op Billiton bleef ech-

1) Raffles' bestuur over Java was slechts een schadepost voor de Engelschen. Hij werd daarom zelfs van Java naar Sumatra verplaatst, toen op Java reeds bekend was „dat binnen weinige maanden de kolonie onder Nederlandsch gezag zou terugkeeren". Smulders. Gesch. en Verkl. van het Tractaat van 17 Maart 1814, enz. Academisch Proefschr. Utrecht 1856.

ter Engeland's hand rusten. Raffles beantwoordde de berisping door — echter op bevel der Regeering — bliksemsnel Singapore, dat *ons* toekwam, te bezetten.

De Nederlandsche Regeering werd door deze feiten er toe gebracht, pogingen in het werk te stellen een nieuw tractaat met Engeland te sluiten, ten einde in het vervolg moeilijkheden af te snijden. Onze Londensche gezant, Fagel, was reeds in 1818 uitgenoodigd te onderzoeken hoe de Engelsche Regeering daarover dacht. De conferentiën daarover begonnen eerst in 1820. Conferentiën, waarvan in hoofdzaak het resultaat was, dat Engeland 1°. Padang teruggaf; 2°. afzag van de Lampongsche districten; 3°. de handelingen van Raffles afkeurde; 4°. Riouw erkende als Nederlandsch bezit; 5°. onze tractaten met Bandjermassing, Sambas, Pontianak en Mempawa geldig verklaarde; 6°. voor de gemaakte onkosten tijdens zijn beheer over onze koloniën Banka zou bezetten, maar daartegenover Singapore zou ontruimen. Tot eene beslissing kwam men evenwel niet. De conferenties werden gestaakt van Engelsche zijde. Eerst in Januari 1823 kwam men tot overeenstemming om eene definitieve eindregeling te maken.

Die eindregeling was het tractaat van 17 Maart 1824 — dat in Engelschen en in *Nederlandschen* tekst verscheen. Een tractaat, dat in hoofdzaak nog de grondslag is van onze verhouding tot Engeland. De hoofdinhoud is die van de conferentiën van 1820. Onze etablissementen in Bengalen, enz. werden aan Groot-Brittannië afgestaan, evenals Malacca. Tevens werd geëischt dat wij den zeeroof tegen zouden gaan. Wat natuurlijk was — maar voor ons in het zoo uitgestrekte eilandenrijk hoogst moeilijk was. De Atjeh-oorlog was van die bepaling — 50 jaren later — het gevolg.

Ook bij deze onderhandelingen bleek dat Engeland niet van plan was om zijn belangen uit het oog te verliezen. Het wilde natuurlijk wel wat toegeven, maar duidelijk bleek dat Engeland zich wel bewust was in macht aanzienlijk grooter te zijn dan voormalige „gevreesde" concurrent. Het hield b.v. nog vast aan vergoeding voor de gedurende zijn beheer gemaakte onkosten: 100.000 pond.

Er waren ook nog andere bepalingen: de afschaffing van den slavenhandel, die reeds in 1814 geëischt werd; de belofte van Engeland om zich niet op Sumatra te vestigen; een voordeelige vaart der Engelschen op onze koloniën; afgestane bezittingen mochten niet aan andere mogendheden worden overgedaan.

Blok merkt naar aanleiding van dit verslag op:
„Zoo kwam aan de bezwaren tegenover Enge-„land en zijn indischen handel een einde, voorloo-„pig tenminste. Dit laatste moet worden gezegd „met het oog op het niet noemen van Borneo, op „welks noordelijk deel de Engelschen eenige aan-„spraak hadden en op de bepalingen over Atjeh, „met welk rijk Engeland in 1819 een verdrag ge-„sloten had." (Geschiedenis van het Nederlandsche Volk. 1e druk. Zevende deel, 1907).

Ziedaar kort en in vogelvlucht eenige mededeelingen over wat er geschied is omtrent onze koloniën. Het spreekt wel van zelf dat van een diepgaande studie geen kwestie kon zijn. Dit was dan ook de bedoeling niet. Die bedoeling was alléén, te herinneren aan wat een eeuw geleden daaromtrent voorviel, ten opzichte van de zoo groote belangen voor Engeland en Nederland, ieder voor zich zelf, aan die materie verbonden. Daarbij moeten wij eene opmerking maken, die ook in algemeenen zin geldt. De historicus krijgt slechts onder de oogen de bescheiden, voor zoover die bewaard zijn en de onderzoekingen van anderen. Wat zich werkelijk heeft afgespeeld bij zoo'n gelegenheid, weet niemand en zal niemand ook ooit te weten komen. Slechts zelden lekt uit particuliere correspondenties en aanteekeningen daaromtrent iets uit. De onderzoeker, die tevens de wereld kent, neemt met dien toestand vrede. Hij geeft a[an de] wereld de slotsom van hetgeen door de acte[urs in] een publiek treur- of blijspel als werkelijk ge[speeld] is nagelaten — en troost zich met de gedacht[e dat] dit dan nog beter is, dan niets. In elk geval [heeft] zijn werk de verdienste, dat de nakomeling [er uit] kan leeren, dat wat hij alle de euvelen zijn[er tijd] beschouwt, ook eertijds aanwezig was.

En dat het daarom gevaarlijk is te meen[en dat] men in de Staatkunde ooit met iets anders te [doen] zal hebben dan met *zelfzucht* en *macht*. Ook [de] koloniale historie is daar vol van.

Van Week tot Week.

Dinsdag 10 tot Maandag 16 Augustus.

De benoemde Gouverneur-Generaal. De nieuw[e G.-G.] van Nederlandsch-Indië, jhr. mr. A. C. [de] Graeff, die, zooals bekend, twee maanden doorgebracht op Huize Heyenoord te Arn[hem, is] den 11en dezer naar Ned.-Indië vertrokk[en. De] nieuwe landvoogd, die om 9.40 van Arnhe[m naar] Baden-Baden vertrok, zal zich te Genua aan [boord] van het s.s. Grotius inschepen. Aan 't station [werd] de familie De Graeff uitgeleide gedaan do[or ver]schillende Indische autoriteiten. Ook de m[inister] van Koloniën, dr. J. C. Koningsberger, e[n me]vrouw Koningsberger waren op het perro[n aan]wezig.

De aftredende Gouverneur-Generaal. Naar het „[Vader]land" verneemt zal de aftredende gouv[erneur-]generaal van Ned.-Indië, mr. D. Fock, zich [in Sep]tember inschepen op de Jan Pieterszoon Co[en der] Maatschappij Nederland. In Genua zal hij [terug]keeren en intrek nemen in het hotel Mira[mare].

Jhr. C. M. E. R. C. von Bose † Te Grindhof in L[...]burg is plotseling overleden Jhr. C. M. E[. R. C.] von Bose, gep. Luit-Kolonel-titulair van he[t Ind.] leger, geb. te Amboina 5 Nov. 1852. De ove[rledene] was in het bezit van het Eereteeken voor [krijgs]rijke krijgsbedrijven 1873—1880 Atjeh en [...] in de Orde van Oranje-Nassau.

Voor de slachtoffers der ramp ter Westkust va[n Su]matra. De vierde verantwoording van [giften,] welke bij den Kon. Nation. Bond: Het [Roode] Kruis zijn ingekomen tot en met 12 deze[r,] meldt een bedrag van *f* 14.356.91½, waardo[or het] totaal stijgt tot *f* 131.890.

De collecte, welke den 14en door de Ha[agsche] afdeeling van het Nederlandsche Roode Kr[uis] gehouden heeft, volgens de eerste raming, *f* [...] opgebracht.

In de voormalige gemeente Loosduinen, tot 's-Gravenhage behoorend, wordt de inza[meling] gehouden op 17 Augustus.

Het verzet in Atjeh, een nieuwe overval. Kotar[adja, ...] Augustus (Aneta). [1]) In het landschap T[...] hebben zich wederom 7 verzetslieden aang[emeld.] Er rest er thans nog één die zich niet hee[ft aan]gemeld.

Kotaradja, 12 Aug. (Aneta). Bij het inn[en van] belastingen in Teureunbangan op de West[kust van] Atjeh is het bivak van den kapitein Behrend[s door] kwaadwilligen beslopen.

Drie hunner die het bivak waren binnen[gedron]gen, werden neergelegd.

Onzerzijds is gesneuveld de 1e luitenant *M. Molenaar,* terwijl drie Inlandsche fuselier[s] gewond werden.

Officiers-examens. Aan den Hoofdcursus hebb[en de] volgende leerlingen voldaan voor het Indisc[he of]ficiers-examen. *Infanterie:* de sergeant-le[erlingen] J. C. van Dormolen, M. v. d. Heuvel, G. H. [...] E. A. la Tuparisa, A. L. Nouwens, D. Pes[...] Roquas, J. Stunkens, A. C. J. de Thouars, [...] Velden, H. A. W. de Vos tot Nederveen [...] L. N. J. v. d. Wal.

Administratie: de sergeant-leerlingen H. [...] J. M. C. Koesveld, J. A. de Koster, C. Sne[...]

De vulkanische uitbarsting op Bali. Blijkens [de] Aneta-telegrammen is de goenoeng Batoer [op Bali] nog niet tot rust gekomen; het jongste beric[ht ...]

1) De hiervolgende Aneta-telegrammen zijn ontleend aan [de] „Rott. Crt.".

Singaradja, 14 Aug. luidt: Een nieuwe uitbarsting van den Batoer is wederom waar te nemen; de heer Willy Mullens tracht deze te filmen.

Militaire mutaties. Batavia, 13 Aug. (Aneta). De kolonel der artillerie *F. G. A. Perelaer* is met ingang van 3 September op zijn verzoek eervol uit den dienst ontslagen onder dankbetuiging voor de bewezen diensten.

Batavia, 13 Aug. (Aneta). De luitenant-kolonel der infanterie *W. Lasonder* is bevorderd tot kolonel bij dat Wapen.

Soerabaja, 14 Aug. (Aneta). Het „Soer Handelsblad" meldt, dat de generaal-majoor-titulair der infanterie *G. W. Mazee*, militair commandant van Atjeh en onderhoorligheden, zijn commando in November a.s. zal neerleggen en dat hij in December per stoomschip Slamat van den Rotterdamschen Lloyd zal repatrieeren.

Bandoeng, 14 Aug. (Aneta). Luitenant-kolonel der Infanterie, *J. A. Roukens*, is eervol ontslag verleend uit den militairen dienst.

Meer hoofd-officieren. Bandoeng, 14 Aug. (Aneta). Er zijn voorstellen ingediend bij de regeering om het aantal hoofd-officieren bij de infanterie met 25 te vermeerderen. Ook zal het aantal hoofdofficiersplaatsen bij het corps administratie worden uitgebreid. (Door verminking bij de overkomst van het telegram kan het aantal niet worden opgegeven).

Gebrek aan krankzinnigengestichten. De Minister van Koloniën heeft op vragen van het Tweede Kamerlid mevr. de Vries-Bruins betreffende het onderbrengen van krankzinnigen in politiebureaux in verschillende plaatsen van Nederlandsch-Indië, bij gebrek aan plaats in speciale inrichtingen, geantwoord:

Wegens plaatsgebrek in de doorgangs- of verpleegtehuizen voor krankzinnigen en in de krankzinnigen-gestichten komt het inderdaad voor, dat krankzinnigen gedurende korteren of langeren tijd worden ondergebracht in politiebureaux, soms ook wel in gevangenissen of andere regeeringsgebouwen.

In beginsel is het stellig wenschelijk, dat zoodanige onderbrenging alleen geschiedt bij uiterste noodzaak en onder medisch-deskundige leiding. Zooals de toestanden thans zijn, doet zich die uiterste noodzaak intusschen meermalen voor en wordt medisch-deskundige leiding in vele gevallen ontbeerd.

Door gestage vergrooting van de capaciteit der krankzinnigengestichten en uitbreiding van het aantal medisch-deskundigen en verplegers wordt er naar gestreefd, de bestaande toestanden zooveel mogelijk te verbeteren. Het behoeft echter wel geen betoog, dat daarmede nog tal van jaren gemoeid zullen zijn.

Zendingsconferentie. In de afgeloopen week is onder groote belangstelling de conferentie van den Zendings Studie Raad op het bekende terrein te Lunteren gehouden. Verschillende zendelingen hebben er gesproken over den arbeid in Oost- en West-Indië.

Persoverzicht uit de Indische Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Jaarverslag Javasche Bank, Landbouw.

De bladen (o.a. *De Loc.* 8 Juli, blz. 6 en *Soer. Hbl.* Juli, 3de bl. „Nieuwe Getuigenis") achten het van belang thans de aandacht te vestigen op het pas verschenen jaarverslag der Javasche Bank. De president der instelling, hoewel nog slechts korten tijd in Indië, beschikt uiteraard over uitmuntende voorlichting; de beteekenis van dit instituut voor Ned.-Indië geven de opmerkingen in het jaarverslag dan ook de aandacht van het publiek, en dit is er de laatste jaren zeker niet minder op geworden. Op blz. 47 van het jaarverslag leest het *Soer Hbl.*, in de beschouwing over verdere *intensiveering van den Inlandschen landbouw*, de volgende „zeer juiste opmerkingen": „Wat Java betreft, zal eene verdere opvoering van de Inlandsche producten in hoofdzaak slechts langs den weg van *intensiveering* kunnen bereikt worden. En ook op dit terrein zijn ongetwijfeld zij het eerst na langeren tijd — belangrijke resultaten te verkrijgen. Hier ligt een moeilijk doch ruim arbeidsveld voor de *Overheidsbemoeiing*. Niet langs den weg van eene *Landbouwhoogeschool* zullen deze resultaten het best en het spoedigst kunnen verkregen worden. Voor een nuchter en objectief beoordeelaar staat wel vast, dat aan een dergelijk kostbaar instituut in afzienbaren tijd geenerlei behoefte bestaat. Men begint nu eenmaal bij de stichting van een gebouw niet met het construeeren van een dak, doch met het leggen van de fundamenten. De hier veroordeelde, tegen redelijkheid en gezond verstand indruischende gedragslijn, welke intusschen in Ned.-Indië in het verleden ook in andere gevallen wel gevolgd werd, moge ditmaal achterwege blijven. Het schijnt toch niet twijfelachtig, dat alle middelen, welke voor het landbouwonderwijs beschikbaar kunnen gesteld worden, voorshands geconcentreerd dienen te worden in eenvoudig, op de practijk en op de mentaliteit van den landbouwer gericht onderwijs, in het geven van leiding en het oefenen van aandrang bij de toepassing van hetgeen het elementaire onderwijs heeft gebracht." En op blz. 50 en 51: „Grooter gevaar in het hierbedoelde opzicht is wellicht gelegen in de neiging om, zonder voldoende kennis van de werkelijk bestaande toestanden en zonder de te verwachten gevolgen te besefffen en te overzien, Oostersche landen als Nederlandsch-Indië te onderwerpen aan *Westersche regelingen*, welke al dan niet in internationaal overleg haar grondslag vinden. Hiertegen kan niet genoeg gewaarschuwd worden. Telkens weer blijkt hoe weinig zij, die zich in dergelijke zaken een oordeel meenen te mogen veroorloven, op de hoogte zijn niet slechts van een Oostersche maatschappij en de aldaar heerschende mentaliteit, maar ook van de werkelijke verhoudingen en omstandigheden op het terrein, dat zij wenschen te verbeteren." Na deze algemeene opmerkingen geeft het verslag hiervan een voorbeeld in het streven tot afschaffing der *poenale sanctie*.

Het *Soer Hbl.* vindt in het hoofdstuk „The British experiment in India" van het pas verschenen boek: *The Occident and the Orient* een juiste beschouwing over de resultaten van *de in Eng. Indië gevoerde onderwijspolitiek*: „Looking back now, it is easy to see the weak points of an educational system, too closely and mechanically modeled on our own for such a widely different country as India. In the first place, it was concentrated mainly upon higher education, and began from the top, in the oversanguine belief that education would ultimately filter down from the higher to the tower strata of Indian society, with the result that it tended to widen the gulf between the educated urban classes and the great peasant masses forming three-quarters of the whole population, who remained als they had been, time immemorial absolutely illiterate and sunk in ancient depths of ignorance. Instruction in the various courses, mostly literary, which were held to constitute higher education, was conveyed solely through the medium of English, which in extremely few cases was spoken or even understood in the homes of the students, who were to great extent, als a rule, largely estranged from their families." Deze uiteenzetting dekt volkomen de opmerking in het jaarverslag der Javasche Bank en het *S. H.* vindt er opnieuw een bevestiging in van zijne meening, dat men bij het uitzetten der lijn waarlangs de ontwikkeling van Ned.-Indië moet geschieden, principieele fouten heeft gemaakt. Nu is eene landbouwhoogeschool nog de meest wenschelijke, als hier behoefte is aan hooger onderwijs. Maar wat wij in de allernaaste toekomst dringend noodig zullen hebben, is eene voorlichting van de bulk van dit volk in zoodanigen zin: *dat de sawahs een picol of vijf meer padi opbrengen.* In de komende jaren zullen millioenen monden meer om voedsel vragen.

Wij verwijzen naar *De Loc.* (8 Juli, blz. 8 en 17 „Landbouw in den Volksraad"; 6 Juli, blz. 19 „Bevloeiïng, welvaart en cultuur"; blz. 22 „De tentoonstelling te Bondowoso"), *Bat. Nwsbl.* (7 Juli „Volksraad" *Civis* en „Landbouw op de Jaarbeurs"), *Soer. Hbl.* (5 Juli, 3de bl. „De jaarmarkt en veetentoonstelling te Blitar") en *De Sumatra Post* (13 Juli „Intensiveering van den landbouw").

A. M. S. Rechtshoogeschool. T. H. S.

Den 5den Juli had te *Solo* de officieele, feestelijke *openingsplechtigheid* plaats van de *Oostersche-letterkundig-historische afdeeling der A. M. S.* Het aantal jongelui (94), dat zich voor deze derde en laatste bovenbouw-afdeeling der A. M. S., de eenige van de drie, die het zuiverst een specifiek-Indische bouwstijl verraadt, overtrof aller verwachtingen. Voor een deel —

aldus verklaarde de dir. v. Ond., de heer *J. Hardeman*, in zijn openingsrede *(De Loc.* 5 Juli, blz. 8 en 20) — is deze groote belangstelling zeker wel toe te schrijven aan de aantrekkelijke vooruitzichten, die het eindgetuigschrift dezer school biedt. De overtuiging der commissie, dat het onderwijs zooals door haar aangegeven aan de strenge eischen zal beantwoorden, welke voor het volgen van het hooger onderwijs worden gesteld, heeft de Regeering tot de hare gemaakt en daarom niet geschroomd aan het bezit van het einddiploma verschillende voorrechten te verbinden. Zoo is reeds vastgesteld, dat dit diploma recht geeft op toelating tot de examens aan de Rechtshoogeschool en (na het afleggen van een aanvullingsexamen) tot die der Technische Hoogeschool te Bandoeng. Verder is de medewerking van den Minister van Koloniën ingeroepen, opdat voor de abituriënten van de *AI* afdeeling de weg zal openstaan tot de examens in de faculteit der letteren en wijsbegeerte, voor zooveel betreft de studie van de Indonesische taal- en letterkunde, alsook tot de examens in de z.g. „Vereenigde Faculteiten" voor het Indisch recht en de Indologische studie, terwijl de mogelijkheid wordt overwogen om hun ook toelating te verleenen tot de examens in de faculteit der rechtsgeleerdheid, eventueel na het afleggen van een aanvullingsexamen in Latijn en ten aanzien van het Staatsexamen dezelfde faciliteiten toe te kennen als aan de bezitters van het einddiploma der vijfjarige H.B.S. zijn verzekerd. De heer *Z. Stokvis*, inspecteur van het M. O., wees er o.m. op dat door de A. M. S. voor den Inlandschen leerling in het bizonder de weg tot aan de poorten van het Hooger Onderwijs veel beter gebaand wordt dan door de middelbare scholen op Nederlandsche leest geschoeid. Voor het laatste eindexamen der vier H.B.S.-en met 5-j. c. en der H. H. S. hadden zich opgegeven 269 candidaten; daaronder waren 23 Inlandsche. Het aantal candidaten voor het eindexamen der beide A. M. S.-en was 66 en onder hen waren 41 Inlandsche. Door de opening van de Oostersche-letterkundige afd. der A. M. S. is thans voor den Indischen leerling de gelgenheid geopend om bij gevoel voor eigen taal en cultuur, ook diepere kennis daarvan te verkrijgen; zij zullen daarin onderwezen worden volgens de beproefde Westersche methode.

In het afgeloopen eerste jaar waren er aan de *Rechtshoogeschool* 46 studenten, t.w.: 18 Europeesche, waaronder 2 vrouwelijke, 17 inheemsche, waaronder 3 vrouwelijke, en 11 Chineesche. Tot dusver werden 57 examens afgenomen; 34 candidaten slaagden. Het burgerlijk recht, het strafrecht en de sociologie werden op het leerplan gebracht; een cursus in moderne talen werd geschapen voor studenten, die daaraan behoefte gevoelen. Het Latijn kan niet dan met moeite worden gemist, en middelen zullen getroffen moeten worden om het gevaar af te wenden, dat de privaatrechterlijke studie wordt gemeden door hen, die de studie van het Latijn hebben gemist. De studie bleek veel grooter moeilijkheden te geven dan aanvankelijk door velen was vermoed; dit geeft geen reden tot verandering voor wie weet, dat velen gedachten over universitaire studie hadden, die met de werkelijkheid niet in overeenstemming waren. *Prof. Van Kan* waarschuwt er voor allen, die de studie niet volbrachten, als mislukkelingen te beschouwen. Gerekend is op in de maatschappij brengen van hen, die eenig examen hadden afgelegd; benoembaarheid tot verschillende betrekkingen is voor hen opengesteld, wat mogelijk is zonder persoonlijke belangen of het karakter van de studie te schaden. Plannen voor vestiging van bizondere opleidingen zijn in overweging, o.a. met Marine en Financiën. De deuren van de Hoogeschool worden wijd opengesteld voor allen, mits van voldoende ontwikkeling, die drang naar studie gevoelen. (*De Loc*. 9 Juli, blz. 31).

Bij gelegenheid van *het zesjarig bestaan van de Technische Hoogeschool* te Bandoeng hield de voorzitter der Faculteit, *prof. Clay*, een rede. Hij verheugde zich over het feit, dat aan 19 van de 22 candidaten, die eindexamen deden, het diploma van civiel-ingenieur kon worden uitgereikt. Onder hen zijn drie Javanen. *De vraag naar ingenieurs* is tengevolge van den verbeterden economischen toestand veel grooter, zoodat gemakkelijk voor alle afgestudeerden een plaats te vinden zal zijn. Hij ging daarop na welke de oorzaken waren, dat het aantal nieuwe studenten niet zoo groot is als vroeger, waarna hij erop wees, dat de toestand dermate veranderd is, dat studie aan deze Hoogeschool

goede vooruitzichten voor plaatsing aanbiedt. *Pr H. C. P. de Vos* hield daarna een rede over bevlo welvaart en cultuur. *(De Loc.* 5 Juli, blz. 13 en 1

Het Bofors-geschut op Java. Defensie.

Naar het *A. I. D. de Pr. Bode* vernam, zijn te djong Priok aangevoerd 29 stukken geschut, afko van de *Boforsfabriek* in Zweden, bestemd voor de Artillerie van het Indische leger. Een stuk word nagezonden. Op deze moderniseering is 27 jaren gewacht. Het zal voor den inspecteur der Art *gen.-maj. W. A. Blits*, een genoegdoening zijn te w dat zijn wapen thans in het bezit is van dit mate hetwelk hij nog enkele maanden voor zijn pe neering in dienst kan zien stellen.

De *Defensie van Ned.-Indië* had wederom de dacht van den Volksraad *(De Loc.* 6 Juli, blz. 19, 33). De heer *Van der Weyden*, gen.-maj. b.d., b de *denkbeelden-Boerstra* aan, die nergens bestr hebben gevonden en wijst op de noodzakelijkheid samenwerking van vloot en leger bij de defensie Indië. Hoe men in Holland de defensie van Indi bespreken, zonder dat een defensieplan voor Ind staat, begrijpt spreker niet. Hij hoopt, dat onde wind van den nieuwen landvoogd het vraagstu oplossing zal worden gebracht en dringt aa opheffing van de bezuiniging voor het leger financiën weer beter zijn. Van moderniseering het leger is niets te bemerken; tal van verweerm len ontbreken en hij wenscht, dat verdere begr gen hierin zullen voorzien.

De nieuwe Opium-politiek.

Uit een résumé van de verklaring door den *Van Wettum* in de opium-commissie van den V bond afgelegd *(Java-Bode*, 7 en 8 Juli), blijkt d Regeering vooruit is geloopen op de meening va Volksraad (motie-Schmutzer). Deze correspondent gedateerd Genève, 3 Juni en daaruit blijkt dus, d den aanvang van de vorige maand de nieuwe o politiek door onze Regeering, internationaal is a kondigd. (Zie ook *Deli Crt.* 12 Juli „Overeenk nopens het gebruik van bereid opium").

Uit den Volksraad.

Over de *vercokesingsproeven der Indische kole* de Reg.-gem., de heer *Hovigh*, nog nadere inlicht *(Bat. Nwsbl.* 8 Juli, 1ste bl.). De *ijzerertsen in C* zullen, nu van de hoogovenplannen is afgezien, loopig gereserveerd gehouden worden. In oliek wordt gunstig geoordeeld over *Boenjoe als olie-* Zoowel door nader geologisch terrein-onderzoe door de uitkomsten der inmiddels aangevangen boringen, is echter de meening omtrent de ide der Boenjoe- en Tarakanlagen onjuist gebleken. D niet aantreffen van olie in de tot dusver doorb lagenserie te wijten zou zijn aan ondeskundige u ring der boringen, is een vergissing. De bested ten steken niet ongunstig af bij die van proefbor door particulieren elders in den archipel onder ongunstige omstandigheden ondernomen.

De ijkordonnantie is te bezwarend voor klein koopers op de pasars. De Regent van Ba wenscht de ordonnantie zoo aan te vullen, d daarbij opgelegde verplichtingen niet zullen voor verkoopers, die met niet meer waren ter komen dan één persoon kan dragen; de door gebruiken inhoudsmaten of schepkommen mogel lijk niet overeenkomen met de voorgeschreven maten. Door de Regeering is eenige tegemoetk toegezegd. *(Bat. Nwsbl.* 7 en 8 Juli „Hoe men kweekt"; 12 Juli, 2de bl. „Volksraad"; 13 Juli

Bij *tramaanleg in Celebes* mag van eigenlijk nierslijnen niet gesproken worden, omdat het hie ken betreft, die reeds op een vrij hoogen trap va wikkeling staan. Voor streken als de *Minaha Zuid-Celebes* dient te worden nagegaan, of de van een spoor- of tramlijn de ontwikkeling der zal versnellen. En wel zoodanig, dat de financie fers, welke het Land zich heeft te getroosten de rente van het kapitaal wordt opgebracht, in verhouding blijven tot de te bereiken resultaten gebeurd, maar zoowel voor de Minahassa als vo Celebes heeft het ter zake ingesteld onderzoek punt een ongunstigen uitslag gegeven. Ernstig p lier initiatief inzake tramaanleg in de Minahas zooveel mogelijk door de Regeering gesteund w *(B. N.* 9/7, 2de bl.).

II. UIT DE INLANDSCHE PERS.

De voorwaardelijke veroordeeling in Ned.-Indië en de praktijk.

II (Slot).

De Wetgever heeft aan den Rechter de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling overgelaten in de zaken van misdrijf, waarop geen hoogere straf dan van 1 jaar is gesteld, doch dat is in de praktijk geene gemakkelijke beslissing, waar artikel 14 van de Regeling terzake bepaaldelijk voorschrijft, dat zij niet lichtvaardig mag worden uitgesproken en de Rechter overtuigd moet zijn dat de veroordeelde gedurende zijn straftijd, zich behoorlijk zal gedragen.

Hier heeft de rechter dus in de toekomst te zien en wordt hem eene buitengewone gave toegekend.

De instelling van de voorwaardelijke veroordeeling is door de Regeering ingegeven door het gevoel van humaniteit, ten einde op die wijze het volk gelegenheid te geven zich behoorlijk te gedragen.

De heer T. heeft in de „Perniagaän" van 23 December 1925 die instelling zoo uitvoerig behandeld, dat zij zeer leerzaam is geweest voor de lezers van dat nieuwsblad en ook voor den schrijver.

Het is niet dat de schrijver geen vertrouwen heeft in den rechter, doch waar in den tegenwoordigen tijd de „politiek" zoo op den voorgrond treedt, daar twijfelt hij, of de voorwaardelijke veroordeeling in de praktijk wel tot haar recht zal komen.

De rechter moet zich natuurlijk op het standpunt der Regeering stellen, omdat, als hij dit niet deed, van de Regeeringshumaniteit voor het volk niet veel zou overblijven.

Bij de keuze van rechters is het, in verband daarmede, hoogst noodzakelijk er voor te waken, dat deze zich onthouden van inmenging in de politiek of zich in verbinding stellen met politieke vereenigingen, ook al zijn die op de hand van de Regeering.

Algemeen is wel de overtuiging gevestigd, dat het niet goed is veroordeelden wegens geringe vergrijpen op te sluiten bij de beroepsmisdadigers.

Men maakt door vermenging deze laatsten niet beter en de eerstgenoemden worden slechter.

Het is dan ook goed, zegt de heer T., dat in iedere gevangenis de tot geringe straffen veroordeelden gescheiden worden gehouden van het slechte volk.

De schrijver van het artikel gaat hiermede volkomen accoord, doch wijst er op, dat de heer T. de groote gevangenissen in de groote steden op het oog heeft, waaraan de Regeering veel ten koste moet leggen.

Toch is er zijns inziens wel iets ten deze te doen.

Zooals bekend is, bestaat er nagenoeg in ieder district op Java een opsluitlokaal, waaraan men den naam geeft van districtsgevangenis en waarin de wedono beklaagden, gedurende 3 × 24 uren, in hechtenis kan stellen.

Behalve deze personen, zijn er niet weinig lieden, die, wegens overtredingen, met lichte straffen zijn gestraft, zoomede de doortrekkende gevangenen, wien door de rechtbanken zwaardere straffen zijn opgelegd en die naar de hoofdplaatsen moeten worden opgezonden.

De districtsveroordeelden hebben dus alle gelegenheid om de misdadigers te ontmoeten, hen over alles te spreken en tevens te leeren, hetgeen niet altijd goed is.

Door de districtsgevangenissen bepaaldelijk te bestemmen voor de districtveroordeelden en daarin ook de voorwaardelijk veroordeelden op te nemen, zou het gemelde bezwaar wellicht zijn te ondervangen en voorkomen worden, dat de nog niet bedorven zielen onder slechte invloeden geraken.

Waar de voorwaardelijke veroordeeling toegepast wordt bij straffen van 1 dag tot 1 jaar, daar vraagt de schrijver of die milde bepaling ook geldt voor straffen op dagelijksche kleine overtredingen, als bijv. het zich bevinden van een kleinhandelaar op een verboden gedeelte van den openbaren weg, of van een rijwielrijder, die zich zonder lantaarn op den openbaren weg beweegt, enz.

Hoe die maatregel van de voorwaardelijke veroordeeling in de toekomst zal werken, kan alleen de praktijk leeren.

Intusschen blijft de schrijver erkentelijk en dankbaar voor het in het leven roepen van de voorschriften ten deze.

III. UIT DE CHINEESCHE PERS.

Het eerste Chineesch Onderwijs-Congres te Djocjacarta.

III (Slot).

De heer Ko Bo Tjoan van Toeloeng Agoeng wees op het feit, dat de kracht van het onderwijs gelegen moet zijn in de opwekking van het gevoel van liefde voor land en volk en dat op dien grond goed onderwijs hoogst noodzakelijk is.

Hadden de studenten te Shanghai geen geletterde opvoeding in eigen land genoten, dan zou nooit de geest in hen zijn gevaren en zij in staat zijn geweest hunne werkdadige actie te ontplooien, welke de aandacht van de geheele wereld heeft getrokken.

De heer The Po Loen van Bondowoso sprak in de Chineesche taal, aangezien hij het gevoel in zich omdroeg, dat vele aanwezigen de kennis daarvan best konden gebruiken.

Hij toonde het nut aan, dat de Chineesche scholen reeds hebben gesticht.

Namens de Djocjasche Chineesche samenleving sprak de heer Tjie Tjeng Tjhiang, die het congres had ingeleid.

Er zijn verschillende soorten van onderwijs, zoo zeide hij, n.l. voor slaven, voor het volk en voor de lieden van maatschappelijken stand, doch hun onderwijs in Ned.-Indië moest zoodanig gekozen worden, dat het in overeenstemming is met het bestaan en de behoeften, zooals die thans zijn.

Eerst dan zou het onderwijs goede vruchten dragen.

De goede arbeid, door de Chineesche scholen tot stand gebracht, leverde het beste bewijs op, dat deze instellingen goed waren.

Geleidelijk neemt het aanzien van den Chineeschen stam toe tengevolge van de leiding op de Chineesche scholen.

Schreven de Europeanen vroeger in het adres op een brief „aan den Chinees N.N.", thans is reeds van Regeeringswege bevolen den Chineeschen ambtenaren den titel te geven van „den heer N.N."

Het vroegere moeilijke passenstelsel voor de Chineezen, die geen ruimte hadden voor beweging, werd vrijwillig door de Regeering opgeheven.

Beide wijzigingen waren toch het resultaat van het genoten onderwijs op de Chineesche scholen?

Een groot bezwaar was evenwel, dat op de meeste dier scholen het onderwijs slechts ten halve ten goede kwam aan de leerlingen.

Dit feit is wel bekend, doch wat was dan de reden, dat men daarin geen verandering bracht, vroeg de spreker?

Hij wekte het gehoor op deze aangelegenheid ernstig te onderzoeken en zuivere toestanden in het leven te roepen.

Ten slotte betrad de heer Kwee Tek Hoaij het podium, die den aanwezigen mededeelde, dat al hetgeen gesproken was ernstig zou worden overwogen en dat door gezamenlijk overleg zeker gunstige resultaten voor het Chineesche onderwijs zouden worden verkregen.

Te 1 .45 's nachts werd het congres door den heer Tjie Tjeng Tjhiang gesloten.

Vrouwelijke werkneemsters.

Volgens mededeeling, voorkomende in de „Perniagaän" van 2 Januari 1926, werken een groot aantal vrouwen in de sigarettenfabriek B. A. T., waar zij hoofdzakelijk zijn belast met de verpakking.

Aan het hoofd van de groep staat een vrouwelijke mandoer, die er streng voor heeft te waken, dat het mannelijk element zich niet met het vrouwelijk element verstaat.

De mannelijke employé's hebben in dien zin instructies ontvangen.

Het beheer der fabriek geeft aan den arbeid van vrouwen de voorkeur, niet alleen omdat hij goedkooper, doch ook beter is dan die van de mannen.

Ouden van dagen heeft men voor het rollen en verpakken van sigaretten minder gaarne dan jeugdige werkkrachten, die voor lager loon willen werken.

De vrouwen op deze fabriek zien er veel beter gekleed uit dan de sexegenooten in andere bedrijven.

Dit valt natuurlijk wel op, doch zindelijke kleedij wordt, zegt men, door het beheer der fabriek verlangd, hoewel enkele vrouwen ook wel uit zich zelf daartoe zijn geneigd.

Dat buitenstaanders bij het uitgaan der fabriek gaarne eens komen kijken, spreekt van zelf.

Doch ook mannelijke arbeiders in de fabriek zijn wel eens nieuwsgierig.

Een hunner maakte van zijn haar een vrouwelijke kondéh, wist zich als vrouw voor te doen, doch werd, toen hij gesnapt was, onmiddellijk uit den dienst ontslagen.

Gehuwde vrouwen, die niet met hunne mannen overweg kunnen, lokken al spoedig een vonnis tot echtscheiding uit, omdat zij liever bij de B. A. T. gaan werken.

Het beheer dier fabriek geeft zich veel moeite om de goede zeden te handhaven.

Oost- en West-Ind. Literatuur-Overzicht.

Gedenkboek Ned.-Indische Schaakbond.

Tot voor betrekkelijk korten tijd geleden werd er in ons Oost-Indië weinig of geen schaak gespeeld. Hier en daar woonde er een liefhebber van het spel, die moeite deed om in aanraking te komen met gelijkgezinden en daar soms wel, soms niet, doch meestal ten koste van veel moeite en tijd in slaagde.

In het voor ons liggend gedenkboek van den Nederlandsch-Indischen Schaakbond, aangaande de eerste tien jaren van zijn bestaan, van April 1915 tot April 1926, dat eerst nu verscheen, worden die tijden in de gedachten teruggeroepen en vergeleken bij den huidigen toestand. Van daar, waar weinig Europeanen woonden en onder welke zich geen schaakspelers bevonden, moest men, om een partner te vinden, veelal uren lang reizen om er een te vinden.

Zondagen, de somtijds krap toegemeten vrije tijd, de nachten werden aan het reizen voor 't schaken opgeofferd. Een schaakleven, zooals men dit in vele Westersche landen kent, bestond er niet. Schaakrubrieken in dag- of weekbladen kwamen sporadisch, zeer sporadisch voor en bestonden niet, als een door de omstandigheden geboden noodzakelijkheid, doch bij de gratie van uitgever, directeur of hoofdredacteur van het blad en dan nog alleen als deze zelf ook schaakliefhebber was.

Deze toestand heeft tientallen van jaren bestaan. Die vroeger naar Indië ging en in Nederland in de schakerswereld vertoefde, vond er zijn schakersgraf, tenzij hij beschikte over een onverwoestbaar enthousiasme en een niet minder groote energie, tot volharding in het goede. En dit duurde totdat in 1915 veertien schaakspelers te Jogjakarta bijeenkwamen en er den Nederlandsch Indischen Schaakbond oprichtten. Bij de verschijning van de eerste aflevering van het orgaan van den bond was het aantal leden reeds gegroeid tot 55, thans, na 15 jaar, mag de jubilaris zich verheugen te zijn samengesteld uit 250 persoonlijke leden en 500 clubleden.

Op nagenoeg alle plaatsen van eenige beteekenis vindt men thans in Indië schaakclubs. Er worden wedstrijden gehouden, die, in aanmerking genomen de afstandsbezwaren, goed bezocht zijn en het bondsorgaan is bereids uitgedijd tot een maandelijks omstreeks 50 bladzijden tellend geschrift.

De Nederlandsch-Indische Schaakbond kan met voldoening op zijn werk terug zien. Hij heeft de kinderziekten achter den rug en nu, als tienjarige, stevige knaap een goede toekomst voor zich.

In het gedenkboek, ons toegezonden door den heer H. Meijer, Zandvoortsche weg 25 te Aerdenhout, wordt veel van het Indische schaakleven verteld. De inhoudsopgave toont dit. Behalve de geschiedenis van 23 der voornaamste schaakclubs, opstellen over het spel bij Soendaneezen, Batakkers, op Moena en Boeton, op Zuid- en Oost-Borneo en op de Key-eilanden.

(Ontleend aan een meer uitvoerige bespreking in de „N. Rott. Crt.")

Vrijzinnige Zending in Indië.

De Indische Commissie van den Nederl. Protestantenbond gaat een poging doen, om, wat men zou kunnen noemen, vrijzinnigen zendingsarbeid in Indië te gaan ondernemen.

Zij gaf daartoe, volgens het „Vaderland", een brochure uit, getiteld: „Steekt af naar de diepte", waarin een artikel is opgenomen door M. Joustra, archivaris van het Bataksche Instituut en oud-zendeling in Deli, in de Hervorming gepubliceerd.

De heer Joustra wil, dat wat Dr. Adriani, Dr. H. van der Veen, S. J. Esser en Dr. Kraemer hebben gedaan, van vrijzinnige zijde zal worden nagevolgd.

„Het is allen, die op de een of andere wijze in nauwere aanraking komen met de inlandsche wereld in

onzen O. I. archipel bekend, dat ook daar, vooral si[...] den oorlog tusschen Rusland en Japan, de geestesto[...] stand geheel gewijzigd is. De inlandsche volken en [...] name de Mohammedaansche zijn uit hun apathie o[...] waakt. Allerlei vragen op maatschappelijk, staatkund[...] wetenschappelijk of godsdienstig gebied, die hen vr[...] ger vrijwel of geheel onverschillig lieten, hebben th[...] hunne levendige belangstelling. Zij gevoelen meer [...] meer hunne persoonlijkheid en daardoor ook den dr[...] naar zelfstandigheid. In breede, zich steeds meer [...] breidende, kringen openbaart zich een dorst naar k[...] nis en ontwikkeling. Werd vroeger zonder merkba[...] tegenzin de leiding der Europeanen aanvaard, th[...] wenschen zij meer en meer zelfstandig hun levensw[...] te kiezen. Het is dan ook niet overdreven te bewe[...] dat het in de inlandsche wereld gist en woelt.

„Betreuren mogen wij dit verschijnsel niet; integ[...] deel! Toch mogen wij onze oogen niet sluiten voor [...] daaraan verbonden gevaren. Met die gevaren bedoe[...] wij niet die, welke wellicht onze belangen als kolon[...] mogendheid bedreigen, maar in de allereerste pl[...] de gevaren, waaraan de inlandsche maatschappij ze[...] blootstaat. Het is begrijpelijk, dat een zich openbar[...] enthousiasme botst tegen bestaande toestanden en [...] ook zonder oordeel des onderscheids den steun en [...] leiding aanvaardt van allen, die om welke redenen [...] zich eveneens daartegen verzetten.

„Evenmin is het wonder .... dat jonge mannen, [...] gegrepen door de alles beheerschende begeerte om [...] een in hun oogen hooger staande cultuur eigen [...] maken, zich losmaken van hun vroegere cultuur [...] zedelijke begrippen, en zich ten slotte met een welli[...] groote dosis kennis geheel onbevredigd gevoelen, [...] zeker gaande op zedelijk en godsdienstig terrein.

„Ook is het een vanzelfsprekend iets, dat zij die [...] meerdere ontwikkeling hebben weten eigen te ma[...] behoefde hebben aan lectuur en al te licht maar al[...] lezen wat hun aangeboden wordt.

„Maar ook is het verklaarbaar, dat, waar de toest[...] den op geestelijk gebied zich zoo snel ontwikkelen [...] zoo voortdurend zich wijzigen, zij, die als zendeling [...] onderwijzer of op andere wijze in geestelijk con[...] met den inlander komen, voor vele raadselen komen [...] staan .... omdat zij den geestelijken ondergrond [...] voldoende kennen.

„Het besef, dat zich een geestelijke ontwikkeling [...] was te voltrekken, waarvan de diepte bezwaarlijk [...] worden gepeild, en dat er allerlei geestelijke facto[...] werkzaam waren waarvan de beteekenis slechts m[...] lijk kon worden verstaan, liet reeds een tiental ja[...] geleden vooral uit de kringen van zendingsarbeid[...] stemmen opgaan, betoogende, dat er behoefte best[...] aan iemand, die door zijn wetenschappelijke vorming [...] door zijn persoonlijkheid in staat was studie te ma[...] van hetgeen thans op geestelijk gebied onder de Ja[...] nen voorvalt. Dit zou iemand moeten zijn, die [...] grondige studie gemaakt had zoowel van de oud[...] vaansche (Hindoesche) als van de huidige Javaansc[...] cultuur. Deze zoude dan voorlichting kunnen ge[...] omtrent de geestelijke stroomingen onder de Java[...] maar ook omtrent lectuur, waaraan bij hen beho[...] bestaat ...."

Om dit werk te kunnen beginnen wil nu de Indis[...] Commissie een f 60.000 bijeenbrengen en het ro[...] daarvoor de medewerking der vrijzinnigen in.

Zeker een plan, dat niet alleen overweging, maar o[...] krachtigen steun verdient.

De Indische Mercuur.

No. 32 (11 Aug.) Overzichten van den Volksra[...] Eerste gewone zitting 1926, door H. Ch. G. J. van [...] Mandere. — De Japansche kamfer-productie. — O[...] zicht van de productenmarkt op Java en Madoera [...] durende het eerste kwartaal over 1926. — Kultuur[...] richten. — Kleine mededeelingen. (Het jubileum [...] de Billiton Maatschappij). — Financieele berichten [...] verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubriek[...] — De afd. Handelsmuseum van het Koloniaal Instit[...] geeft recente literatuur over cacao, kina, koffie, sui[...] tabak, thee.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van jaarg. 11 No. 1 (3 Juli[...] Het nieuwe Theeproefstation (met ill.) — De ve[...] tuur. Een bezoek aan Modjo Gendang. — Econom[...] verschijnselen in een paar Rubbergewesten, door M. [...] Smits (ontleend aan Econ. Stat. Berichten). — Rub[...] vervalsching, een ernstig kwaad. — Assistenten[...] ling, pensioenregeling, arbeidscontract en Zond[...] rust in den Volksraad. — Nogmaals Zuid-Garoet.

De Tropische Natuur.

De Juli-afl. bevat een uitvoerig, geïllustreerd op[...]

van Dr. F. Kopstein over de schorpioenen van Java. — De heer O. Horst geeft een (eveneens geïllustreerde) bijdrage over Varanus komodoensis, een soort reuzehagadis, welke alleen schijnt voor te komen op Flores en eenige nabijgelegen eilanden. De schr. meent dat voor uitroeiing van dit merkwaardige dier gewaakt moet worden, al richt het onder het wild veel schade aan. Een door schr. geschoten exemplaar mat van kop tot staarteinde „slechts" 2 Meter; bij het villen bleek het dier pas een *hert te hebben verslonden*. — Ten slotte een artikel van Dr. v. d. Meer Mohr over het voorkomen van Homonoia riparia Lour. (tropische wilg) in Deli (met afb.)

De Bestuursgids.

Behalve een artikel gewijd aan het 25-jarig dienstjubileum van den regent van Batavia en zijn 8-jarig lidmaatschap van den Volksraad, bevat het Juni-Nr. een artikel van R. A. A. Soejono over de opleiding van den hoogeren Inlandschen bestuursambtenaar, voorts de verschillende Volksraadverslagen, benevens den korten inhoud der laatstverschenen staatsbladen.

Suriname's herstel.

Het Nr. van 11 Aug. van De Vrijheid brengt het slot van een artikel van Joh. J. B(elinfante), geschreven naar aanleiding van het rekest en de nota van den Ondernemersraad voor Suriname aan den Minister van Koloniën (waarop in de rubriek Suriname van het Kol. Weekbl. reeds de aandacht is gevestigd). De schr. besluit: Nog zelden is zulk een fel licht geworpen op de tekortkomingen van het Surinaamsche beleid als in deze nota. Thans wordt een veilige weg gewezen om Suriname op te heffen uit zijn diep verval. Zonder dwalen dient deze weg te worden ingeslagen. Er is periculum in mora!

Intern. Archiv für Ethnographie.

Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis vervolgt in Nr. 3—4 van Band XXVII zijne studie over „das höchste Wesen im Heidentum". Schr. behandelt thans „die Kubu (von Sumatra) und ihr Glauben". — De rubriek boekbesprekingen bevat o.a.: Publicaties van den Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië, deel I, door Prof. Dr. N. J. Krom. — W. Kaudern. I Celebes obygder, door Dr. H. H. Juynboll. — O. Beccari. Nuova Guinea, Selebes e Molucche, door Id. — P. Wirz. Die Marind-Anim von Holl.-Süd-Neu-Guinea, door Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis.

De Indische Verlofganger.

Het Nr. van 13 Aug. bevat een artikel van den heer Fr. Oudschans Dentz, naar aanleiding van het tienjarig bestaan der petroleumnijverheid op Curaçao. — Verder o.m. eene beschouwing van P. B. met als uitgangspunt J. A. Loebèr's nieuw werk over de batikkunst in Ned.-Indië.

Vakblad voor Biologen.

In de Aug.afl. schrijft Dr. K. W. Dammerman over „Biologen in Indië". Schr. bespreekt het aantal plaatsen in Indië, door biologen bezet en wijst er op dat bij voldoende aanbod men er op zal kunnen rekenen dat in de toekomst gemiddeld per jaar 7 Nederlandsche biologen in Indië plaatsing kunnen vinden, hetzij bij de proefstations, hetzij bij het departement van landbouw of bij het onderwijs.

Jaarboek Mijnbouwkundige Vereeniging.

Bij J. Waltman te Delft is verschenen het Jaarboek van de Mijnbouwkundige Vereeniging te Delft, 1925—1926.

Het bevat o.a. necrologieën van Prof. ir. J. de Koning Knijff en Prof. ir. R. W. van der Veen (die beiden in Oost-Indië eene werkkring hadden), benevens den tekst van de volgende voordrachten: Economische en politieke vraagstukken op het gebied van den mijnbouw in Ned.-Indië, door ir. E. Middelberg; en „Het spoelend grondverzet van Bangka", door ir. G. J. Geursen.

Indragiri, land der toekomst.

Volgens de Nwe Rott. Ct. is in het weekblad „Deli in Woord en Beeld", uitgegeven door de „Deli Crt.", een artikel verschenen van de hand van den ass. resident, den heer V. Obdeijn, over de afdeeling Indragiri, het op den vasten wal van Sumatra gelegen deel van Riouw, dat zich geografisch en ethnografisch geheel bij de Oostkust aansluit en dat in de toekomst ook zeker een deel van het nieuwe Gouvernement Oost-Sumatra zal uitmaken.

Het zwaartepunt van de Oostkust is, naar men weet, bezig zich snel naar het Zuiden te verplaatsen, met het

natuurlijke gevolg, dat ook de afdeeling Bengkalis en Indragiri daarvan zullen profiteeren.

De schrijver zet uiteen, dat reeds nu Indragiri niet zoo achterlijk is als menigeen in het Noorden van Sumatra wel zal denken. De rubber-„boom" heeft ook in Indragiri zijn invloed doen gevoelen en de schrijver is van meening, dat deze zelfs een belangrijke wijziging moet brengen in de bestaande, veelbesproken wegenplannen. De schrijver schetst den vooruitgang van deze streek in de laatste jaren, waarvan inderdaad menigeen niet voldoend op de hoogte zal zijn. Van de Koeantandistricten constateert schr. dat deze in een periode van 20 jaar onder het Nederlandsche gezag en onder leiding der Ned. Ind. bestuursambtenaren uitgroeiden van een geïsoleerd gebied, waar onrecht en vexatie tierden, tot economische ontwikkeling. De „Deli Crt." kan daaraan toevoegen, dat einde vorige maand de Koeantanraad is geïnstalleerd, dat Rengat, de hoofdplaats, een electrische verlichting krijgt, dat de Landschapskas ƒ 20.000 heeft beschikbaar gesteld als bijdrage voor 2 radiostations, te Rengat en Tambilahan. Om een paar duidelijke symptomen van opleving en ontwikkeling te noemen.

Missie en Zending.

Het Missiewerk. Aug. '26. De prefectuur van Benkoelen (met portret van Mgr. H. Smeets), door B. van der Lans. — De H. Franciscus en de Missie, door fr. E. Uppenkamp. — Indië en de Indische missies. — Over de Dajaks in Borneo, door P. Jucundus.

De Katholieke Missiën. Aug. '26. Het waarnemen van den zgn. civielen medischen dienst van Zendingswege, door Dr. C. van Proosdij. — Het zendingswerk onder de inheemsche vrouwen en meisjes (vervolg), door Mevr. H. Schuurman—Nijhoff.

De Macedoniër. Aug. '26. Nationale Javaansche Kerk, door D. Bakker. — Een scheppingsverhaal bij de Soembaneezen, door P. J. Lambooy. — De zending en het huwelijk (van Christen-Inlanders)), door D. K. Wielenga. — De eerste zelfstandige Gemeente op Midden-Java ten Zuiden.

* * *

Cinchona ant its history; how the culture came to Java. (Netherl. Ind. Review, XII, 2, bl. 46). *

Kaffee in Niederländisch-Indien, von Dr. C. J. J. van Hall (Amsterdamsche Bank, 8 Juli '26). *

The 1925 Java sugarcrop, by R. J. Prinsen Geerligs. (Intern. Sugar Journal. 28, bl. 306). *

La culture du tabac à Java et à Sumatra, par A. Provost. (Rev. Bot. Appl. 6, bl. 60). *

Dr. H. F. R. Hubrecht † (met portret). Eigen Haard. 7 Aug. '26.

Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers. No. 28, 10 Juli '26. (Bureau voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden te Weltevreden).

Verslag van den President van de Javasche Bank en van den Raad van Commissarissen over het 98e boekjaar 1925-'26, uitgebracht in de algemeene vergadering van aandeelhouders op 8 Juli 1926. (Weltevreden, G. Kolff en Co.).

H. J. Köhler, oud-gezaghebber van Habinsaran (Sumatra). Karakterschets, door J. Koning. Met afb. (Hollandsche Revue. 1926, bl. 479).**

Verdwijnende (bouw-)kunst in Indië, door M. W. Maclaine Pont. (Stemmen des Tijds. 15, II, bl. 179).**

Meer dan 50 meter vrije uitbouw van een vakwerkbrug van 60 meter in Zuid-Sumatra. (met ill.), door ir. P. P. Bijllaard (Ingenieur. 14 Aug. '26(.

De voltooiing der Nederlandsch-Indische muntzuivering, door B. J. Fr. Steinmets. (Econ.-Statistische Berichten. 11 Aug. '26).

Vademecum voor den praktizeerenden geneesheer in Nederland en de koloniën. 8e bijgewerkte druk. (Utrecht Kemink en Zoon).

Handleiding voor tropische witsuikerfabricatie, door H. Th. Harloff en H. Schmidt. 5e herziene en vermeerderde druk, door G. Loos. (Amsterdam, J. H. de Bussy).

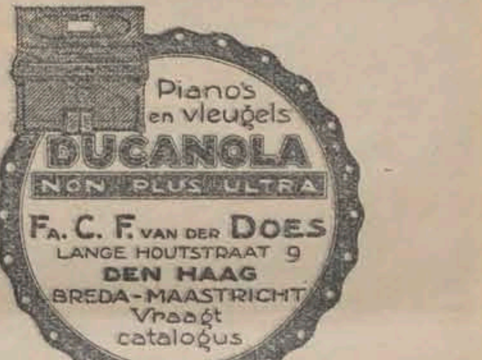
Inleiding tot de aardrijkskunde van Oost- en West-Indië, door J. H. Pik en K. Zeeman. Geïllustreerd. 3e druk. (Amsterdam, W. Versluys' Uitg. Mij.).

De met * gemerkte titels zijn ontleend aan de literatuur-opgave in de Ind. Merc. d.d. 11 Aug.; de met ** gemerkte aan „Nijhoff's Index".

Suriname.

De belangstelling voor Suriname is wassende. Het rekest met daarbij gevoegde uitvoerige nota van den „Ondernemersraad voor Suriname" aan den Minister van Koloniën wordt in de pers besproken. Het viel ons op, dat een paar groote bladen zich bepalen tot het teruggeven van den inhoud zonder meer. Willen zij de kat uit den boom kijken? Een warm geschreven overzicht geeft *„De Vrijheid"* in twee opeenvolgende nummers. In een artikel van den eeuwig jeugdigen A. Weruméus Buning in de Nieuwe Courant van 8 Augustus — „Baas Boonekamp en Suriname", Een ethnographische schets — trof ons o.m. een aanhaling uit een voordracht door professor Joest in 1891 te Berlijn gehouden: „Surinam ist das Aschenbrödel der Holländischen Kolonien; es ist aber auch das Dornröschen, das nu des Ritters harrt, der den Mut hat, es aus seinem langen Schlummer zu 'erwecken",...... waarna Weruméus Buning vervolgt: „Helaas, ook nu nog, na meer dan dertig jaren, slaapt nog altoos „Doornroosje" en... slapen de „Ridders" ook. Misschien — en dat willen wij hopen — zal het nu de „Ondernemersraad" zijn, die, met zijn schrijven aan de Regeering, het den „Kapitaal-Ridders" mogelijk zal maken „Doornroosje" te wekken. Het zou toch wel jammer wezen, als later vreemde Ridders met Doornroosje er van door gingen. Het is nog altoos een goeie huwelijkspartij."

Die „Baas Boonekamp" is een even vermakelijk type als de vroegere zeemanstypen van den schrijver. De op een wandeling ergens buiten Paramaribo vergeten wandelstok, die is gaan uitbotten, was ons bekend, maar dat was Baas Boonekamp nog geen voldoend bewijs van de vruchtbaarheid van Suriname's bodem. Wat met *zijn* wandelstok gebeurd is en met de bloemzaden, die hij — ergens onder een boom een dutje pakkende — uit zijn zak liet vallen... dat moet de lezer maar in de Nieuwe Courant opzoeken. Ook „Baas Boonekamp's" ethnographische mededeelingen zijn vermakelijk.

***

Wij ontvingen eenigen tijd geleden een catalogus van „rare and valuabe books" offered for sale by N. Posthumas, Daendelsstraat 68, alhier. Daarin stond de Duitsche uitgave van Keye's *„Kurzer Entwurf von Neu-Niederland u. Guajana"*, te koop voor f 450. Wij sloegen het artikel van Joh. F. Snelleman in *„De West-Indische Gids"* van Januari 1926, *„Suriname en de collectie Six"*, op en zien daar meegedeeld, dat het boekje in een catalogus van Fred. Muller uit het jaar 1872 te koop werd aangeboden voor f 55.—. Op de auctie van de collectie Six bracht het boekje f 210.— op, waarbij nog 15 % opgeld kwam. En nu f 450.—!

Snelleman teekende in zijn artikel, na de veiling aan: „Een veiling is een loterij, ook een boekenveiling. Vroeger was de kans iets te winnen grooter dan tegenwoordig, nu de kans om iets goeds machtig te worden, voor de som die men gewoonlijk een prikje noemt, veel geringer is geworden. Indertijd, veertig, vijftig jaar geleden, kon men te Leiden op goede aucties brochures en boekjes over West-Indië koopen, niet per stuk maar per pak, voor belachelijk lagen prijs. Destijds was West-Indië meer in tel dan de literatuur van West-Indië; thans heeft de belangstelling zich verplaatst."

Die iets meer wil weten over het boek, dat zoo snel in prijs gestegen is, leze in *„De West-Indische Gids"* van Maart 1926 het artikel *„Over het boek van Ottho Keye"*.

***

De heer E. Essed heeft een studiereis gemaakt naar de Tibiti, een zijrivier van de Coppename en vertelt daarvan zeer onderhoudend in eenige nummers van *„De Periskoop. Algemeen Weekblad voor Suriname"*. In het slotartikel deelt hij mede, in de Tibiti de Catleya, de bekende Orchidee te hebben gevonden. Tot dusver was deze mooie bloem in Suriname niet gevonden. Ze is ook niet genoemd in het groote boek van Prof. Pulle *„An Enumeration of the vascular plants known from Surinam"*, Leiden 1906. De heer Essed vertelt verder van een vondst van groote lagen zuivere kaolin (porceleinaarde), van superieure kwaliteit, die hij schat op 20 millioen ton. Als de marktwaarde op slechts 1 cent per kilogram wordt gesteld, zou de laag een waarde van 200 millioen gulden vertegenwoordigen. „En deze waarde — aldus vervolgt hij — ligt langs een rivier, die tot aan de monding van de Kaabokreek een gemiddelden diepgang heeft van 7 M., zoodat vrij groote zeeschepen tot op deze hoogte kunnen doorvaren om het uitgegraven product onmidd[ellijk] in te laden."

Ook in Corantijn hebben wij dikke lagen zu[ivere] kaolin gezien, maar wij vreezen, dat die rijkdom nog zeer lang daar zullen blijven liggen.

***

Wij lezen in *„De Periskoop"* van 17 Juli: „De [heer] A. P. Penard, die reeds zes jaren bezig is eene spr[aak]kunst van de Caraïbische taal samen te stellen, [zal] binnenkort deze spraakkunst in haar geheel publ[iceeren] in dit blad.

Naar wij van den heer P. hebben mogen verne[men] overtreft deze spraakkunst in vele opzichten die [der] moderne talen.

Op de grondslagen van deze spraakkunst kan [een] nieuwe wereldtaal geboren worden, waarvan de r[egels] zoo eenvoudig zijn als het alphabet; juist door d[eze] eenvoud is niemand tot nu toe in staat gewee[st de] regels der Caraïbische taal te ontdekken.

De heer P. deelt ons verder mede:

1e. dat men, weliswaar spreekt over deskundig[e] professoren in de Caraïbische taal, maar dat deze [even] min de regels dier taal kennen als de hippotam[us de] regels der muziek;

2e. dat het ongunstig oordeel, tot heden toe g[eveld] over de Caraïbische taal, het gevolg is van verk[eerde] overzetting in vreemde talen.

Blind zijnde, heeft de heer Penard medewerking [van] bevoegde zijde gevraagd, doch werd met mooie w[oor]den afgescheept.

Men kan hem het leedvermaak dus niet ontze[ggen] dat hij zal ondervinden, wanneer het klad van [...]ren, door de publiciteit van zijn grammatica, aa[n de] kaak wordt gesteld."

Curaçao.

Uitvoercijfers.

Uit den uitvoerstaat over het 1ste kwartaal [...] trekt de *Amigoe* de volgende gegevens:

Curaçaosche producten.

Aloe	37.686 K.G.	f	[...]
Dividivi	217 ton	„	[...]
Geitenvellen	12.172 K.G.	„	9[...]
Stroohoeden	29.283 doz.	„	[...]
Huiden	10.670 K.G.	„	[...]
Katoen		„	[...]
Mest	440 ton	„	[...]
Kantwerk	Saba	„	[...]
Oranjeschillen		„	9[...]
Zout	2.785.135 K.G.	„	1[...]
Alle andere producten		„	[...]
			f 18[...]

Totaal alle uitvoerartikelen.
1ste kwartaal 1926.

Curaç. producten	f	1[...]
Phosphaat	„	54[...]
Steenkolen	„	45[...]
C. P. I. M.	„	19.3[...]
		f 20.52[...]

Wat de olieproducten betreft, waren de cijfers:

Cur. Petr. Ind. Mij.

Dieselolie	1.762.969 Lt.	f	1.07[...]
Gasolie	31.120 ton	„	5.8[...]
Gasoline	77.883.094 Lt.	„	2[...]
Petroleum	1.755.630 Lt.	„	7.8[...]
Residu	362.673 ton	„	3.0[...]
Ruwe olie	132.992 ton	„	1.2[...]
Smeerolie	13.996.293 Lt.	„	1[...]
			f 19.3[...]

Het eerste kwartaal 1925 bedroeg aan exp[ort] en olieproducten van de C. P. I. M. f 13.184.333 [het] laatste kwartaal van 1925 bereikte niet meer [dan] f 15.426.846 zoodat dit eerste kwartaal van 1926 een heel groote sprong vooruit beteekent.

Scheepvaart.

In het eerste halfjaar 1926 zijn binnengekom[en te] Willemstad:

816 zeilschepen, netto metende 146.187 M³. en [...] stoomschepen, metende 7.222.337 M³.

H. Boomgaart.

Met verlof is in Holland aangekomen de gouvernementssecretaris, de heer H. Boomgaart. Uit een „afscheid" in de *Amigoe* begrijpen wij, dat het aanvankelijk in des heeren B.'s bedoeling ligt, niet naar Curaçao terug te keeren. Omtrent den staat van dienst van dezen verdienstelijken ambtenaar lezen wij:

„Voor zoover wij weten heeft de heer Boomgaart een diensttijd van ongeveer 40 jaren achter den rug, zonder ooit verlof naar Europa genoten te hebben.

Hij heeft in dien tijd alle rangen doorloopen, ook de hoogere functies van Kol. Ontvanger en Administrateur van Financiën en na onder vier Gouverneurs den post van Gouvernements-secretaris, hetzij tijdelijk of definitief bekleed te hebben."

Struisvogelpark „Albertine".

In de algemeene vergadering van aandeelhouders van het Struisvogelpark „Albertine", werd door de directie de aandacht gevestigd op den steeds toenemenden vooruitgang in het bedrijf. De omzet der Veerenindustrie overtrof in 1925 dien van alle vorige jaren.

Balans en winst- en verliesrekening werden goedgekeurd en het dividend over 1925 vastgesteld op 4 %.

De Commissaris, de heer dr. J. P. Evertsz, die aan de beurt van aftreding was, werd met algemeene stemmen herkozen. (Alg. Hand.).

Rekening Curaçao 1923.

Ingediend is een ontwerp tot vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Curaçao over 1923.

De uitgaven hebben bedragen *f* 2.459.701.76, de ontvangsten *f* 2.150.906.75½, zoodat het nadeelig slot, te dekken door een bijdrage uit 's Rijks schatkist, bedraagt *f* 308.795.—½.

Koloniale Postspaarbank.

In 1925 werd *f* 5652.35 meer overgeschreven van de koloniale postspaarbank op de rijkspostspaarbank dan [illegible]eerd.

Het aantal inleggers vermeerde met 100.

Het saldo te goed was op 31 December 1925 [illegible]259.797.58½, d.i. *f*41.860.20 meer dan op 31 December 1924.

De beurswaarde der effecten bedroeg op 31 December 1925 *f* 233.835.93½, d.i. *f* 27.080.92½ meer dan op 31 December 1924, met inbegrip van *f*4.982.51, besteed voor aankoop van nieuwe effecten. Hiervan werd [illegible]4.358.05½ afgeboekt op de rekening „Koloniale Gouvernement (waardewijziging van effecten)", het bedrag waarvoor die rekening op 1 Januari 1925 debet stond, terwijl voor het saldo ad *f*22.722.87 de verlies- en winstrekening werd gecrediteerd.

Er werd in 1925 *f*42.353.25 meer ingelegd dan terugbetaald.

Het hoogste percentage der inlagen, 28.44, betrof inlagen van *f* 10.— tot *f* 25.—. De hoogste inlage, een boven *f* 2000.—, geschiedde op St. Eustatius. Het hoogste percentage der terugbetalingen, 23.17, betrof ook terugbetalingen van *f* 10.— tot *f* 25.—. Een terugbetaling boven *f* 2000.— geschiedde te Willemstad.

Aan rente werd uitbetaald en bijgeschreven *f*5159.30.

Het aantal inlagen was 2128 meer dan dat der terugbetalingen.

Geschiedkundige sprokkelingen.

Een geschenk van Brion.

20 Mei 1818 schreef de gouverneur-generaal van St. Eustatius, St. Martin en Saba, A. de Veer, aan Kikkert: „Ik neem de vrijheid UwhoogEd. Gestr. bij deze gelegenheid twee jonge tijger-leeuwen toetezenden, en Uw HoogEd. Gestr. te verzoeken mij de vriendschap te betonen van dezelven bij eene bekwame scheeps gelegenheid aan Zijne Excellentie den Heer Staats Raad Directeur Generaal voor het Departement van koophandel en koloniën te doen geworden, met vriendelijk verzoek om dezelven aan Zijne Majesteit den Koning aan te bieden.

Volgens zeggen van den Heer Louis Brion, die dezelven aan mij als een geschenk vereerd heeft, zijn deze beesten eene soort van half tijgers en half leeuwen, van de Spaansche kust afkomstig en tigreleones genaamd, zij zijn nog zeer jong en groeijen tot eene buitengewone grootte"......

Uit den Verren Vreemde.

Duitschland candidaat voor den V. B.

September nadert en daarmede de beslissing van den Volkenbond over de toelating van Duitschland tot het lidmaatschap. Toen de stemming in de lente werd uitgesteld stond vrijwel voor iedereen vast, dat er in September geen twijfel mocht zijn overgebleven. Wij zijn in dit opzicht nooit ten volle gerust geweest. En of thans bij allen en ieder inderdaad volle gerustheid aanwezig is?!

Spanje blijft een permanenten zetel in den Raad eischen. Polen evenzoo. Zij verklaren bij den loop van de Volkenbondsaangelegenheden zoo groot belang te hebben, dat dit alleen gewaarborgd is, wanneer hun een vaste zetel verzekerd is. Een land, dat zich op zoodanig standpunt plaatst, miskent echter de roeping van den Raad, die zich boven de partijen moet willen en durven stellen. Of dit in de practijk door de Raadsleden gedaan is en wordt, moge betwijfeld worden, de bedoeling moet toch zoo voorop gezet worden. Spanje en Polen verkondigen de leer van het waken over en opkomen voor eigen belang in den V.B. Polen heeft momenteel geen zetel en dus ook geen stem in den Raad. Spanje wel, en het kan, als 't wil, door zijn veto, Duitschland er uit houden. Het heeft te kennen gegeven, dat het, als het geen vasten zetel krijgt, verder geen belang meer stelt in den Volkenbond. Dit zou kunnen beteekenen, dat het zich tegen de toelating van Duitschland en tegen het verleenen van een permanenten zetel aan Duitschland in den Raad niet zal verzetten, maar dat 't zelf alle medewerking en belangstelling voor den V.B. eenvoudig zou prijs geven. Maar nu is juist het verdrag van Madrid gesloten tusschen Italië en Spanje, waardoor deze mogendheden een zoo nauwe verbintenis hebben aangegaan, dat van buiten af reeds twijfel is geopperd of zulks wel overeen te brengen is met hun positie als leden van den V.B. Van die overeenkomst is slechts een deel bekend gemaakt, met het openbaar maken van de rest zal gewacht worden *tot na afloop der Septembervergadering van den V.B.* Dat geeft te denken! Wil Italië, dat een permanenten zetel in den Raad van den V.B. heeft, wellicht de rol gaan vervullen van Spanje's vriend, die zijn eisch komt steunen? Italië heeft in het laatste halve jaar zijn anti-Duitsche gezindheid niet verborgen gehouden. Zoo vaak als van Duitsche zijde herhaald werd, dat Duitschland zonder overzeesch afzetgebied en zonder overzeesch grondstoffengebied niet tot opbloei kan komen — en dit is nog weer uitgesproken in de onlangs in Hamburg gehouden koloniale week —, kwam van Italiaansche zijde het bescheid: eerst Italië de overwinnaar, daarna zal eerst gedacht kunnen worden aan een overwonnene. Deze tegenstelling, die door Locarno afgeschaft moest zijn, en die door de Septembervergadering van den V.B. voor goed verdwijnen moest, wordt zoo door Mussolini, die toch ook onderteekenaar van Locarno is, gaande gehouden. Het verdrag van Madrid nu, zoo vlak vóór September gesloten, en deels geheim gehouden doet ook onheil voorspellend aan. De koloniale kwestie op zich zelf is overigens ook niet zonder beteekenis.

Wel heeft de commissie van den V.B., die een uitweg heeft trachten te vinden voor de bestaande moeilijkheden, betreffende de verdeeling en toewijzing van de Raadszetels, voorgesteld het aantal *niet permanente* zetels van 6 op 9 te brengen, waarbij dan de mogelijkheid zou bestaan om een lid, dat na 3 jr. aan de beurt van aftreden zal zijn, te herkiezen, maar dat is niet wat Polen of Spanje, noch ook wat Brazilië, wenscht. Tegen het uitbreiden van 't aantal permanente zetels zijn vele V.B.-leden gekant, zoo Zweden, dat een lossen zetel en dus ook een beslissende stem in den V.B.-Raad heeft. Onder hen, die wellicht over uitbreiding te spreken zouden zijn, zijn er dan toch ook weer, die zeggen: zooal, waarom dan Polen, waarom Brazilië, waarom Spanje juist, die getoond hebben de roeping van het Raadslidmaatschap verkeerd te verstaan?

Met dit al hopen wij, dat Duitschland met vlag en wimpel den V.B. zal binnenvaren en zijn anker zal mogen laten vallen in den V.B.-Raad, maar wij zien het vaarwater nog niet vrij en veilig.

De nieuwe Australische hoofdstad.

Nadat Britsch-Indië in Delhi een nieuwe, speciaal als zoodanig ingerichte en opgebouwde hoofdstad heeft gekregen, nadat Turkije in Angora eveneens een tot hoofdstad gepromoveerden — maar nog geenszins als zoodanig ingerichten — regeeringszetel gekregen heeft, staat het statenverbond Australië aan de beurt om zijn nieuwe hoofdstad in te wijden. Onderlinge naijver be-

lette een der hoofdplaatsen van de staten, die te zamen de Australische kroonkolonie uitmaken, uit te kiezen als regeeringszetel. Canberra is nu met veel kosten en inspanning tot een grootsche hoofdstad in het binnenland ingericht. De, tot nu toe, te Melbourne gevestigde regeering gaat met haar geheelen aanhang daarheen over.

Ter opluistering van de plechtigheid, die 9 Mei 1927 zal plaats vinden, zullen de hertog en de hertogin van York, per oorlogsschip Renown, reeds in Januari uit Engeland vertrekken. Door het Panamakanaal zullen zij eerst naar Nieuw-Zeeland gaan, vervolgens alle Australische staten bezoeken, behalve West-Australië, dat na de plechtigheid te Canberra, op de terugreis dus, toch ook aan de beurt zal komen. De koninklijke reizigers zullen, volgens het plan, tegen het einde van Juni in Engeland terug zijn.

Irak rijp voor onafhankelijkheid.

Het rapport der Britsche regeering aan den Volkenbond over het bestuur van Irak in 1925 is thans gepubliceerd. Dit zegt o.m.:

„De constitutioneele regeering, zooals zij was vastgesteld in de organiseerende wetten, is thans gedurende 18 maanden aan het bewind geweest. Het parlement heeft zijne bekwaamheid bewezen, om wijs en nauwkeurig de maatregelen af te handelen, die het waren voorgelegd. Het verloopen jaar heeft het land het gevoel gegeven, een geconsolideerde en gevestigde regeering te bezitten, terwijl er alle hoop bestaat, dat dit zal toenemen met de opeenvolgende jaren. Het zal derhalve voor Irak mogelijk zijn den Volkenbond binnen niet zeer langen tijd voldoende bewijzen te leveren, dat het geschikt is, lid van den Bond te worden."

Zooals men weet, heeft Groot-Brittanië zijn Volkenbondsmandaat over Irak onlangs verlengd voor 25 jaar, of voor zooveel korter, totdat Irak bewijzen zou geven op eigen beenen te kunnen staan, hetgeen alsdan zal moeten blijken door de opname van Irak als zelfstandig lid in den Volkenbond. Engeland acht, door de verbeterde verhouding met Turkije, door de boven vermelde bewijzen van staatkundige mondigheid, alsook door de economische ontwikkeling het land blijkbaar rijp voor volledige onafhankelijkheid. Een succes voor Engeland en voor den Volkenbond. Het zal voor het eerst zijn, dat een mandaathouder zijn pleegkind mondig laat verklaren. Het mandaatstelsel, dat wel eens als een vermomd koloniaalstelsel is gedoodverfd, zal er ook door stijgen in de algemeene waardeering.

Berichten der Afdeelingen.

Afdeeling Leiden.

JAARVERSLAG 1925.

Aangenaam is het uw secretaris in dit jaarverslag — en zulks in tegenstelling met het vorige — te kunnen vermelden, dat onze afdeeling haar leden in het afgeloopen jaar wederom een avond heeft kunnen aanbieden waarop iemand een spreekbeurt vervulde. Ditmaal was het de redacteur van het Alg. Handelsblad, de heer Elout, die 12 Nov. j.l. een, door een reeks van fraaie lichtbeelden verduidelijkte, lezing hield, getiteld: „Vier maanden in Indië". Zeer te bejammeren was het, dat slechts zulk een klein aantal onzer leden zich onder het auditorium bevond, terwijl ook overigens de opkomst, niettegenstaande zeer lagen entréeprijs, slechts matig kon worden genoemd.

Mocht nu misschien verwacht worden, dat deze lezing voor iemand aanleiding zou zijn geweest om tot het lidmaatschap onzer afdeeling toe te treden, in die verwachting is men teleurgesteld geworden.

Konden wij, wat voorts het ledenaantal betreft, in het vorig verslag wijzen op een vermeerdering daarvan, nu moeten wij helaas een vermindering constateeren. Bedroeg dat aantal toch volgens even bedoeld verslag ± 55, thans is het gedaald tot 48, en zulks door bedanken of verhuizen naar elders.

Ook nu hoopte de secretaris, evenals een vorige maal, door toezending van een schriftelijke uitnoodiging tot toetreding enkele personen als nieuwe leden te kunnen begroeten, doch zulks heeft niet het geval mogen zijn.

In het Bestuur onzer Afdeeling kwam geen verandering.

Uw Secretaris vertegenwoordigde de Afdeeling op de Algemeene Vergadering te Utrecht.

De financieele toestand is gunstig; een vrij belang-

rijk bedrag kon op nieuwe rekening worden overgebracht.

Leiden, Febr. 1926.

De Secretaris,
E. RIJKE

Geldelijke verantwoording over het jaar 1925.

Baten.

Saldo vorig jaar	f 2
Contributies	„ 2
Rente spaarbank	„
Entrée's lezing	„
	f 4

Lasten.

Afdracht H.B.	f 1
Inningskosten	„
Drukwerken	„
Zaalhuur	„
Honorarium lezing	„
Onkosten lezing	„
Bijdrage v. d. Steur	„
Onkosten bijwonen Alg. en H.B.-verg.	„
Porti, enz.	„
Saldo	„ 2
	f 4

De Penningmeester,
N. J. KRO

De Commissie,
PH. S. v. RONKEL.
D. M. HOLLESTELLE.
Leiden, 25 Februari 1926.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

ALBUM-FOTO's SUMATRA's WESTKUST.

In aansluiting met de mededeeling in ons vorig omtrent de voordracht van den heer W. A. Uiter verzoekt deze ter kennis te brengen, dat de aan van de albums niet doorgaat, indien niet minstens bestellingen binnenkomen. De albums zullen bev 100 foto-reproducties van diverse plaatsen, panor kleederdrachten, enz. van Sumatra's Westkust en len kosten *f* 3.50 per stuk franco per post, terw geheele netto-opbrengst zal worden afgedragen aa Steuncomité voor de slachtoffers van de aardbev ramp ter Sumatra's Westkust.

Van de Redactie.

Door afwezigheid van de Red. blijft in dit No rubriek Kunst, Kunstnijverheid en Huisvlijt ach wege.

Van het Informatie-Bureau:

INDISCHE VERLOFGANGERS.

L. Been, Technisch ambtenaar 2e kl. bij den P. T. dienst, van Speijkstraat 176, 's-Gravenhage.
A. Kortz, Boscharchitect der 1ste kl. bij het B wezen in Nederlandsch-Indië, p/a Van der Copernicusstraat no. 87, 's-Gravenhage.
Prof. Mr. Dr. H. Westra, Buitengewoon hoogl aan de Techn. Hoogeschool te Bandoeng en leeraar b/d H. B. S. te Bandoeng, Schuytstraat 's-Gravenhage.
V. A. Damwijk, Booropzichter 1ste klasse bij Dienst van het Grondpeilwezen, Obrechtstraat 's-Gravenhage.
J. Chr. P. Schwencke, Werktuigkundige 1e Lands Automobieldiensten, Obrechtstraat 384, venhage.
Mr. A. W. de Haan, Lid van den Raad van Justi Soerabaya, p/a notaris H. J. de Haan, Albert straat te Hilversum.
N. J. Tromp, Onderwijzer der 1ste kl. b/h O. E. p/a B. J. Slaap, Singel 73, Bussum.
A. C. A. Kraft, Tijd. wnd. ambtenaar 3e kl. b/d der In-, Uitvoerrechten en Accijnzen, Antonie siusstraat no. 46 te 's-Gravenhage.

evr. J. M. S. de Roos geboren Visser, Onderwijzeres der 3de klasse bij het Openb. Europeesch Lager Onderwijs, Chr. de Wetstraat 59, Rotterdam.
ej. B. M. J. A. Bleijs, Onderwijzeres der 2e kl. b/h O. E. L. O., Berglustlaan 40a, Hillegersberg (bij Rotterdam).
h. F. F. A. van Loon, Ambtenaar 1ste kl. b/d dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, Laan van Meerdervoort 239, 's-Gravenhage.
. Gouwetak, Directeur v/d Openb. M. U. L. O. afd. der A. N. S. te Koetaradja, p/a hotel „Pomona", Kamer 53, Molenstraat, 's-Gravenhage.
. B. von Faber, Hoofd van den dienst van het Grondpeilwezen bij het Hoofdkantoor van den dienst van den Mijnbouw, Frankenstraat 106, 's-Gravenhage.
Hennephof, Berkenboschklokstr. 7, Scheveningen.
Harp, Boschstraat 45 te Assen, beiden onderwijzer der 1e kl. b. h. Openb. Europ. Lager Onderwijs.
. J. F. de Ruyter de Wildt, Afdeelingshoofd b. d. S. S. en Tramw., p. a. H. O. de Ruyter de Wildt, Oosterbeek bij Arnhem.
Bakker, Controleur 2e categorie b. d. P.T.T.-dienst, p. a. L. Turrer te Prontesina.
L. de Bruyn Kops, Inspecteur bij de S.S. en Tramwegen, Velp (Gld.)
. Ch. van der Waag, Hoofdopzichter b. d. Waterstaat en 's Lands B.O.W., Stadhouderskade 102, Amsterdam.
. H. Dijkema, Onderwijzer der 1e kl. b. h. O. E. L. O., p. a. P. A. Haakk, Anna Paulownastr. 32, Groningen.
. Snijders, Mijnbouwkundig-opzichter 1e klasse b. d. dienst van den Mijnbouw, Berg en Dalscheweg 362, Nijmegen.
. A. van Nieuwenhuizen, Onderwijzer der 1e kl. b. h. O. E. L. O., p. a. H. C. A. van Duuren, Hoogewoerd, No. 189a te Leiden.
. Meyer, Hoofd van de Ambachtsschool voor Inlanders te Sibolga, p. a. van Hinte, Rijnsburgerweg No. 93, Leiden.
. O. Waworoentoe, Boekhouder bij de Landsdrukkerij te Weltevreden; Elsstraat 35, 's-Gravenhage.
. Gorkum Slotemaker, Gediplomeerd Gezaghebber bij het Binnenlandsch Bestuur; Catslaan 4, Aerdenhout bij Haarlem.
. Dorsman, Onderwijzer der 1ste kl. bij het O. E. L. O.; Lage Hilleweg 58, Rotterdam.
. J. E. A. de Vogel, Ingenieur 2e kl. bij den Waterstaat en 's Lands B. O. W.; p/a. Mevr. de Wed. W. de Vogel geb. Wijnmalen, Obrechtstraat 458, 's-Gravenhage.

E. Verlinden, 1ste Commies bij de S.S. en Tr.; Columbusstraat 17, 's-Gravenhage.
Th. E. Verlinden geb. Streithorst, Commies bij de S.S. en Tr.; Columbusstraat 17, 's-Gravenhage.
W. J. Staal, Gediplomeerd techn. ambtenaar 1e kl. bij den P.T.T.-dienst; p/a. Jos. Beelen, Teijthuijsen (L.).
Mej. W. J. E. Westenberg, Gouvernementsarts 1e kl. bij den dienst der Volksgezondheid; Beukinkstraat 28, Enschede.
W. F. Burlage, Afd.-secretaris (assistent-resident) der residentie Midden-Prianang (Provincie West-Java); Ieplaan 40, 's-Gravenhage.
H. E. Rijnders, Immigratie-ambtenaar 2de klasse; Reinkenstraat 11, 's-Gravenhage.
E. B. Kiel, Houtvester bij het Boschwezen in Ned.-Indië; Adriaan Pauwstraat 11, 's-Gravenhage.
Th. J. N. Fonville, Techn. ambtenaar 2e kl. bij den P.T.T.-dienst; Weisstraat 62bis, Utrecht.
W. P. J. K. Brunet de Rochebrune, Inspecteur bij den dienst der Zoutregie; Carpentierstraat 9, 's-Gravenhage.
Ch. E. Hooper, Stationscommies 2e kl. bij de S.S. en Tr.; Laan van Meerdervoort 568, 's-Gravenhage.
R. C. F. v. d. Lee, Politie-opziener 1e kl. in de residentie Sumatra's Westkust; p/a. Hotel „De zeven sterren", Molensteeg 19, Rotterdam.
J. A. Wouters, Referendaris 1e kl. met den pers. titel van administrateur bij het Hoofdkantoor van den dienst der Volksgezondheid; p/a. fam. Dijker, Bezuidenhout 203, Den Haag.
Mevr. D. W. A. Wouters, geb. Anthonijsz, Hoofdcommies b/h Centr. kantoor der Statistiek, p/a fam. Dijker, Bezuidenhout no. 203, 's-Gravenhage.
L. P. J. Ritten, Onderwijzer der 1e kl. b/h O. E. L. O., p/a J. A. Kraan, Pr. Hendriklaan 10, Rijswijk.
J. A. Mulder, Onderwijzer der 1e kl. b/h O. E. L. O., Noordweg S. 215, Middelburg.
C. W. van Bossum, Wnd. onderwijzer der 1e kl. b/h O. E. L. O., p/a Mevr. B. Bal, Staringstraat no. 32 te Amsterdam.
G. W. Haartman, Controleur der 1e kl. b/d P. T. T. dienst, p/a W. E. J. Bollée, Haarlemmerstraat no. 12 te Zandvoort.
Mej. H. A. Visser, Onderwijzeres der 2e kl. b/h O. E. L. O., p/a Mevr. C. Wehrli, Kasernestr. 48, Bern.
A. A. van Sprew, Hoofdcommies b/d S. S. en Tramwegen, Veerstraat 23, Amsterdam.
Th. E. Stam, Landmeter der 2e kl. bij het Kadaster in N.-I.; tot 31 Aug. 1926: Hotel Central, Lange Poten, 's-Gravenhage; tot 31 Sept. 1926: Groot Hertoginnelaan 92, 's-Gravenhage.

Mutatiestaat van 11 tot 18 Augustus.

Nieuwe Leden: — Geïntroduceerd door:

Nieuwe Leden	Geïntroduceerd door
. A. Westerdijk Bosdijk, p.a. s.f. „Ardjo Winangoen" te Cheribon. f 5	den Heer W. Meijer te 's-Gravenhage.
de Boer, Adj. Vertegenwoordiger St.v. Mij. „Nederland" te Weltevreden, Mampangweg 53. f 6	Hoofdvertegenwoordiger „Oost en West" in O.-Indië.
. A. Ackerman, Boekhoudkundig Ambtenaar b. d. Gouv. Accountantdienst, Bandoeng, Papandajanlaan 75. f 5	den Heer J. A. Th. Berg te Bandoeng.
. Haayen, Hoofdcommies ter Inspectie der Belastingen te Curaçao. f 5	den Heer X. H. Ch. Krugers te Curaçao

Contributieverhooging:

J. A. Th. Berg te Bandoeng, Verkerkweg 1, van: f 5.— op f 10.—.

Adresveranderingen:

. F. Dingemans, Resident met verlof, van: Pension Duinoord, Den Haag, naar: Museumpension, P. C. Hooftstraat te Amsterdam. f 5.
evr. Wed. J. M. S. Hogerland-Maarschalk, Nijmegen, van: Mesdagstraat 67, naar: Evertsestraat 5.
Klasser, Amersfoort, van: Brederodelaan 3, naar: Archman Wuytierslaan 30.
ctificatie: K. E. van Oosterzee moet zijn: Den Haag, Aucubastraat 8.
H. H. van Bennekom, Den Haag, van: Anna Paulownastraat 89, naar: Huize „Oosterbeek", Benoordenhout.
. B. Hartelust, Ass.-Resident m. v., Den Haag, van: Gr. Hertoginnelaan 232, naar: p. a. Ned. Handel Mij. Kneuterdijk 1.
. C. Roos van Raadshoven, Oud Resident, van: Meran naar: Den Haag, Pension Jonkers, van Boetzelaerlaan 91. f 5.
Mej. C. W. Süverkropp, Onderwijzeres, van: Djokdja, naar: Den Haag, Regentesselaan 164 II. f 5.
N. Wiesebron, Gep. Onderwijzer der 1ste klasse, van Meester Cornelis, naar: Den Haag, Ant. Heinsiusstraat 73. f 5.
G. Schutte Raaff, Administrateur s.f. „Phaiton", van: Den Haag, Statenlaan 99, naar: Kraksaän.
A. Rompies, Controleur 1ste klasse v. d. Pandhuisdienst, van: Rembang, naar: Weltevreden.
J. B. C. van Dorpel, Onderwijzer der 1ste klasse: van: Djokdja, naar: Bojolali.
J. H. Haring, Controleur B.B., thans te Taloe (S. W. K.)
G. J. van Reenen, Controleur van de Opiumregie, van: Kota-Radja naar: Medan.
J. J. de Vos tot Nederveen Kappel, oud-Controleur der opiumregie, thans te Rangkasbetoeng.

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 'S-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. De gedelegeerde dezer Commissie, de Heer J. C. Hietink, Prins Mauritsplein 23, Haag, Tel. 50752, neemt belangeloos de zorg op zich van in Nederland vertoevende kinderen en lieden uit Oost- en West-Indië, die hier te lande geen familie of kennissen hebben, die dit kunnen
INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-
of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied
personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstr
's-Gravenhage, Telef. 14519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlicht
zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.
TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag, Telef. 507 52. Dit „Te
biedt aan studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië, wier ouders niet in Nederland
toeven, tegen matigen prijs een tijdelijk verblijf aan, desgewenscht met hulp en voorlichting. Aanv
te richten tot den Directeur, den Heer J. C. Hietink of den administrateur, den Heer W. Meijer.
TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerl
's-Gravenhage, waar Ned.-Ind. bedienden een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. In
bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetr
willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. No. 50248.
LEESZAAL, Heulstraat 17. Bevat de actueele lectuur betreffende Oost- en West-Indië.
NEDERLANDSCHE REISVEREENIGING (Anna Paulownastraat 48, Den Haag). Samenwerking ten
aan hen die uit Nederland naar Indië gaan en omgekeerd, op de landreis in Europa reisgelegenh
verstrekken als waarborg voor een billijke en belangwekkende reis.
BUREAU VOOR ADVIEZEN op huishoudelijk- en maatschappelijk gebied, onder leiding van de
J. Franco Mendes—Calisch en L. Kappeijne van de Coppello—Wijgers. Spreekuur Donderdagmiddag
2—4 en volgens afspraak, Nic. Maesstraat 57, Amsterdam, Tel. 22492.
Aan dit bureau is een cursus verbonden ter opleiding van vrouwen en meisjes die naar Indië gaan.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de
MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. Bezem
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen. Werkkri
Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (Thans in revisie).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (Thans in revisie).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (Op nieuw herzien).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (Op nieuw herzien).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederl.-Indië, zoomede verplegers en verpleegsters, militaire apothekers bij den Burgerlijken Militairen Geneeskundigen Dienst aldaar.** (Op nieuw herzien).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-I**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw he
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegr.- en Telef.dienst in N.-I.** (Op nieuw he
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N.-I**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Onze Koloniën. Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.
No. 1. Nederlandsch-Indië en de handel.
" 2. Indische toestanden gezien door een inlander.
" 3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
" 4. Sarikat-Islam.
" 5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
" 6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
" 7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
" 8. De Europeesche vrouw in Indië.
" 9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
" 10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.
No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
" 2. Het Javaansch tooneel.
" 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
" 4. De theecultuur op Java.
" 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
" 6. Een doode taal in Indië.
" 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
" 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
" 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
" 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.
No. 1. Over Bali en zijne bewoners.
" 2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
" 3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
" 4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.
No. 5. Nederlanders in Indië.
" 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
" 8. Het leven van den Europeeschen militair in Ned. Oost-In
" 9. De Slavernij in Oost-Indië.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger Vereen. in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Tandjong Balei, Sumatra's Oostkust